

ENEMO Misiunea Internațională de Observare a Alegerilor
Alegeri Locale Generale din 5 Noiembrie 2023 în Republica Moldova

**DECLARAȚIA PRIVIND
CONSTATĂRILE ȘI CONCLUZIILE PRELIMINARE***

6 Noiembrie 2023

*Documentul actual este o traducere neoficială.
Singurul document oficial al Misiunii de Observare a Alegerilor este versiunea în [limba engleză](#).

Alegerile locale din 5 noiembrie vin într-un moment esențial pentru calea țării către construirea unei democrații complet funcționale. În timp ce alegătorilor li s-a prezentat un număr mare de candidați, acuzații de încercări răspândite și coordonate de a influența voința alegătorilor, prin cumpărarea voturilor și alte practici care sunt în contradicție cu fundamentele unei societăți democratice, ridică preocupări deosebite. Pe termen lung, astfel de practici riscă să dăuneze iremediabil integrității electorale, erodând astfel democrația. Acestea ar trebui să fie abordate eficient și hotărât de către autoritățile competente, respectând, fără echivoc, principiile statului de drept.

La invitația Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova, Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO) a detașat Misiunea Internațională de

Observare a Alegerilor (MIOA), să observe Alegerile Locale Generale din 5 Noiembrie 2023 în Moldova. Misiunea este alcătuită din patru experți ai echipei de bază, cu sediul în Chișinău, și patru observatori pe termen lung, detașați în două echipe cu sediul în Bălți și Comrat și, respectiv, care acoperă, nordul și sudul țării. Niciun observator pe termen scurt nu s-a alăturat Misiunii pentru Ziua alegerilor. Misiunea este condusă de Dritan Taulla.

Scopul MIOA este de a îmbunătăți transparența procesului electoral și de a evalua integritatea și compatibilitatea acestuia cu obligațiile internaționale ale Republicii Moldova și standardele pentru alegerile democratice, precum și cadrul legislativ intern. Pentru a atinge acest obiectiv, observatorii ENEMO monitorizează și evaluează mediul politic și electoral general, dreptul de a alege și de a participa la alegeri, conduita organelor de gestionare a alegerilor, agitația electorală, reprezentare de gen, soluționarea plângerilor electorale și alte aspecte cruciale ale procesului. În ziua alegerilor, MIOA a observat votarea, numărarea și tabularea rezultatelor într-un număr limitat de secții de votare.

Declarația privind Constatările și Concluziile Preliminare se bazează pe concluziile ENEMO la nivel național și în regiuni, de la 1 octombrie până în Ziua alegerilor. Părțile din constatări și evaluare preced data desfășurării și se bazează pe informații disponibile publicului, precum și pe informațiile culese de la interlocutorii misiunii. De la detașare, observatorii ENEMO au organizat 297 de întâlniri cu diverși interlocutori, inclusiv organe de conducere electorală, partide politice și candidați, oficiali de stat, mass-media și organizații ale societății civile interne. Declarația privind Constatările și Concluziile Preliminare poate fi percepută mai bine dacă este citită împreună cu [Raportul Interimar](#), emis de Misiune pe 30 octombrie 2023.

Misiunea va rămâne în țară pentru a observa al doilea tur de scrutin în localitățile în care niciun primar nu a întrunit majoritatea voturilor în primul tur, precum și potențiale plângeri și contestații atât pentru prima, cât și pentru a doua rundă a alegerilor. Un raport final, inclusiv recomandări pentru potențiale îmbunătățiri, va fi emis în șaiszeci de zile de la certificarea rezultatelor.

MIOA ENEMO pentru alegerile locale din Moldova 2023 este susținută financiar de Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova, Ambasada Regatului Olandei, și Fundația Soros Moldova. Conținutul acestei publicații este responsabilitatea exclusivă a ENEMO și nu reflectă neapărat opiniile donatorilor.

Concluzii Preliminare

Alegerile din 5 noiembrie au fost organizate pe fundalul unui mediu politic extrem de polarizat și în absența oricărei cooperări semnificative între majoritate și opoziție. Majoritatea reformelor inițiate au fost adoptate fără sprijinul opoziției. Alegerile s-au desfășurat și pe fundalul războiului aflat în desfășurare în Ucraina, început în februarie anul trecut, odată cu invadarea pe scară largă a țării de către Federația Rusă. Autoritățile moldovenești au condamnat fără echivoc agresiunea și au oferit sprijin refugiaților ucraineni care fug de conflict. Țara s-a confruntat cu șantaj economic și cu o campanie susținută de destabilizare, care, potrivit autorităților, s-a extins și la încercări de a compromite procesul electoral și de a submina securitatea țării.

În general, cadrul legal existent oferă o bază solidă pentru organizarea alegerilor în conformitate cu angajamentele și standardele internaționale. ENEMO salută adoptarea noului Cod Electoral, care a fost îmbunătățit semnificativ. Adoptarea legii a fost precedată de o reformă electorală transparentă, incluzivă și cuprinzătoare, în conformitate cu recomandarea sistemică de bază a ENEMO.

Comisia Electorală Centrală (CEC) a funcționat într-o manieră transparentă și competentă. În ciuda numărului semnificativ de sesizări, a sarcinilor procedurale și organizatorice și a deficitului de resurse umane, în linii generale, CEC a gestionat procesul în timp util și eficient, respectând simultan calendarul electoral și termenele legale prevăzute de Lege.

La 30 octombrie, CEC a adoptat o hotărâre prin care se solicită CECE-urilor relevante să examineze anularea înregistrării candidaților la funcția de primar și consilieri în nouă circumscripții de nivel I. În ciuda competenței legale a Organelor de Gestionare a Alegerilor în această chestiune, ENEMO își exprimă îngrijorarea cu privire la decizia de a anula înregistrarea mai multor candidați cu câteva zile înainte de ziua alegerilor. Decizia a fost luată de către administrația electorală, cu timp limitat pentru a contesta decizia la instanțe și pentru a căuta o cale de atac adecvată.

În general, CECE-urile de la ambele niveluri au respectat calendarul electoral și au fost deschise observatorilor acreditați. Cu toate acestea, deciziile CECE-urilor au fost încărcate pe site-ul CEC cu întârzieri considerabile și într-o manieră inconsecventă. În plus, unii interlocutori ENEMO, în principal din partidele politice de opoziție, și-au exprimat îngrijorarea cu privire la independența președinților CECE-urilor de nivelul doi.

Majoritatea cazurilor depuse la CEC au fost adresate, în timp ce plângerile și deciziile respective au fost publicate în registrul contestațiilor. Cu toate acestea, nu există un registru online unificat al plângerilor și accesibil public, care să cuprindă plângerile depuse către DEC și rezoluțiile respective, ceea ce a dus la o lipsă de transparență în proces.

O contestație care a afectat semnificativ un număr substanțial de candidați din partidul „Șansă” a servit drept un adevărat test pentru eficiența sistemului de soluționare a litigiilor electorale. Curtea de Apel Chișinău s-a abținut să emită o decizie înainte de începerea sau încheierea zilei alegerilor. Curtea nu a adoptat decizia și a solicitat avizul Curții Constituționale. Această dinamică

procedurală a inclus redirectionări frecvente și conflicte jurisdicționale, care ar putea împiedica o cale de atac juridică eficientă pentru reclamanti.

În general, alegerile au fost competitive, cu un număr mare de candidați înscriși. În general, marea majoritate a candidaților s-au putut înregistra fără dificultăți și nu au fost semnalate îngrijorări majore de către interlocorii ENEMO. Înregistrarea candidaților partidului “Șansă” a fost anulată în toată țara în baza unei dispoziții a Comisiei pentru Situații Excepționale, cu două zile înainte de alegeri. Imediat după anularea înregistrării, membrii “Șansă” și membrii fostului partid Șor au cerut în mod deschis alegătorilor să voteze pentru alți candidați independenți sugerați, ceea ce ridică îndoieli cu privire la autenticitatea acestor candidați.

ENEMO consideră că decizia de anulare a înregistrării candidaților ar fi trebuit să fie luată de către organele de gestionare a alegerilor și ar fi trebuit să se asigure dreptul de a contesta decizia. Intervenția CSE, un organ compus preponderent din membri ai executivului, asupra dreptului de a candida la alegeri ridică îngrijorări cu privire la implicarea executivului în procesul electoral.

În conformitate cu recomandarea anterioară a ENEMO, numărul de semnături necesare pentru candidații independenți a fost redus, iar alegătorii puteau susține acum mai mulți candidați. Nu au fost exprimate îngrijorări de către interlocutori, cu privire la colectarea și verificarea semnăturilor. Cu toate acestea, condițiile disparate dintre candidații independenți și partidele politice, precum și faptul că verificarea semnăturilor se poate extinde dincolo de începutul campaniei electorale, sunt în contradicție cu cele mai bune practici pentru alegerile democratice.

Campania a fost în general discretă și calmă, dar s-a intensificat în ultimele 10 zile înainte de ziua alegerilor. Legislația nu interzice implicarea oficialilor de nivel înalt, care au fost implicați activ în campania electorală pentru candidații partidului de guvernământ. Această practică a oferit un avantaj candidaților din partidul de guvernământ și ridică îngrijorări cu privire la separarea dintre partid și stat.

În timp ce candidații au avut ocazia să facă campanie electorală în mod liber, nu au fost asigurate condiții echitabile în campanie. Terenul de joc a fost denaturat de promisiunile aferente stimulentele financiare care au fost larg răspândite și utilizate ca instrumente de campanie. Numeroase acuzații de cumpărare a voturilor pe scară largă, presiune asupra angajaților, utilizarea necorespunzătoare a resurselor administrative sau utilizarea realizărilor municipalităților în campanie, în principal de către cei în exercițiu, au marcat campania electorală.

ENEMO a observat o eficiență limitată în supravegherea finanțelor electorale de către Organele de Gestionare a Alegerilor, în mare parte datorită deficitului de resurse umane esențiale și lipsa delegării anumitor sarcini către CECE-urile de nivel inferior. Concurenții puteau decide nedeschiderea unui “Fond electoral” și să își desfășoare campania fără costuri financiare ENEMO evaluează că această prevedere este în contradicție cu cele mai bune practici și lasă spațiu pentru cheltuieli neraportate și finanțare tenebră. Mulți interlocutori au exprimat îngrijorări serioase cu privire la „finanțarea din umbră” din străinătate pentru mituirea alegătorilor și posibilul impact asupra rezultatelor electorale, care a fost și principalul argument folosit pentru anularea înscrierii candidaților înaintați de formațiunea politică Șansă.

Peisajul media din Republica Moldova reflectă o interacțiune complexă între influență politică, provocări economice și reglementări în evoluție. Polarizarea dintre facțiunile pro-ruse și pro-occidentale, însoțită de controlul oligarhic, împiedică capacitatea mass-media de a acționa ca o voce independentă și critică. Piața publicității, prea mică pentru numeroasele canale de televiziune, se confruntă cu dificultăți financiare.

Moldova a fost martora unei creșteri a atacurilor informaționale și a amenințărilor de securitate, în special în timpul procesului electoral, cu Rusia desfășurând campanii de dezinformare prin intermediul unor entități media specifice, într-un război hibrid mai larg. Decizia de suspendare a licențelor pentru șase posturi TV în timpul stării de urgență, aprobată de Comisia pentru Situații Excepționale a fost determinată de îngrijorările cu privire la încălcări și retorici manipulative, care vizează protejarea spațiului informațional național. Serviciul de Informații și Securitate a acuzat Federația Rusă că influențează alegerile locale din Moldova, implicându-se activ în campanii de dezinformare prin aceste posturi TV, reprezentând astfel o amenințare pentru procesul democratic.

Codul electoral oferă o acoperire echitabilă campaniei electorale, dar deficiențele legislației secundare, în special în ceea ce privește platformele online și dreptul de proprietate asupra mijloacelor media, evidențiază necesitatea unor reforme cuprinzătoare. Provocările în asigurarea acoperirii echilibrate de gen și a cazurilor în care candidații evită anumite entități media, accentuează interconexiunile și dinamica complexă din media în procesul electoral. Influența rețelelor de socializare rămâne o provocare, în particular canalele Telegram și TikTok, spațiile nereglementate contribuie la răspândirea narativelor toxice. În timp ce jurnaliștii lucrează într-un mediu per ansamblu sigur, ei se confruntă cu riscul insultelor și hărțuirii cibernetice.

Pe baza câtorva secții de votare selectate, observate de misiune în ziua votării, desfășurarea alegerilor a fost în general ordonată, cu unele nereguli procedurale care se consideră că nu au afectat legitimitatea procesului. Membrii comisiei electorale păreau să gestioneze bine procesul, iar procedurile au fost, în general, urmate la secțiile de votare. Potrivit datelor preliminare anunțate de CEC, prezența la vot în primul tur al alegerilor a fost de 41,68 la sută.

Constatări Preliminare

Context

La 4 iulie, CEC a anunțat data alegerilor locale, pentru 5 noiembrie 2023. La alegerile locale din 2019 Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) a câștigat majoritatea consilierilor și funcțiilor de primar¹. În 2020, candidatul PAS, Maia Sandu, a câștigat alegerile prezidențiale, devenind astfel prima femeie președinte a Republicii Moldova, iar la alegerile parlamentare anticipate din 2021, PAS a câștigat 63 din 101 de mandate, asigurându-și o majoritate simplă din cele 101 locuri din Parlament².

Alegerile locale din 2023 vin într-un moment crucial pentru Moldova. Din 2021, autoritățile statului s-au angajat într-o serie de reforme care vizează combaterea corupției, pe un parcurs pro-european cert. În luna aprilie a acestui an, Parlamentul European a adoptat o rezoluție prin care cere ca negocierile de aderare la UE să înceapă până la sfârșitul lui 2023, angajament care a fost reafirmat printr-un vot afirmativ covârșitor al deputaților europeni la începutul lunii octombrie.

În iunie 2023, Curtea Constituțională a declarat Partidul „Sor” ca fiind neconstituțional³, în urma unei cereri ai Guvernului, depuse în instanță în luna noiembrie 2023, invocând art. 41, alin. 4⁴ din Constituție ca temei. Partidul a fost considerat dizolvat încă momentul adoptării deciziei, în timp ce aleșii săi, la toate nivelurile, și-au păstrat mandatele, dar urmează să servească ca independenți și nu au dreptul să se alăture altor facțiuni pe durata mandatului lor.

Alegerile din 5 noiembrie au fost organizate în contextul unui mediu politic extrem de polarizat și în absența oricărei cooperări pertinente între majoritate și opoziție. Majoritatea reformelor inițiate, inclusiv modificările la Codul Electoral, au fost adoptate fără sprijinul opoziției. Pe 19 octombrie, o moțiune de cenzură în Guvern, inițiată de Blocul Comuniștilor și Socialiștilor, nu a trecut în Parlament. Pe 19 octombrie, o moțiune de cenzură în Guvern, inițiată de Blocul comuniștilor și socialiștilor, nu a reușit să treacă în Parlament. Polarizarea s-a accentuat în perioada electorală, mai ales după decizia Comisiei pentru Situații Excepționale, de a anula înscrierea candidaților din partidul politic „Șansa”, succesori evidenti al partidului „Șor” cu două zile înainte de ziua alegerilor,

Procesul electoral se desfășoară în contextul războiului aflat în desfășurare în Ucraina, început în februarie anul trecut, odată cu invazia totală a țării de către Federația Rusă. Autoritățile

¹ A urmat blocul electoral ACUM, format din Partidul pentru Acțiune și Solidaritate (PAS) și Platforma pentru Demnitate și Adevăr (DA), Partidul Democrat din Moldova (PDM) și Partidul Șor.

² Urmat de Blocul Comuniștilor și Socialiștilor, compus din PSRM și Partidul Comuniștilor (PCRM), cu 32, și de Partidul Șor, cu 6.

³ [HOTĂRÂRE privind controlul constituționalității Partidului Politic „Șor”](#)

⁴ Articolul 41, paragraful 4 din [Constituția Republicii Moldova](#), „Partidele și alte organizații social-politice care, prin scopurile ori prin activitatea lor, militează împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept, a suveranității și independenței, a integrității teritoriale a Republicii Moldova sînt neconstituționale.”

moldovenești au condamnat fără echivoc agresiunea, au oferit sprijin refugiaților ucraineni care fug de conflict, iar țara s-a confruntat cu șantaj economic și o campanie susținută de destabilizare, care, potrivit autorităților, s-a extins și la încercările de a influența rezultatele alegerilor prin finanțare ilegală și încercări masive de corupere a alegătorilor, dăunând astfel integrității alegerilor.

Ca urmare a războiului în desfășurare, se organizează alegeri în condițiile stării de urgență, prelungită de Parlament la 21 septembrie cu 60 de zile, începând din data de 2 octombrie. Starea de urgență a stat la baza autorității Comisiei pentru Situații Excepționale de a dispune anularea înscrierii tuturor candidaților numiți de formațiunea „Șansa”.

Anterior, autoritățile naționale și-au exprimat în mod deschis îngrijorarea cu privire la riscurile de interferență străină în procesul electoral și potențialele amenințări la adresa securității naționale. La baza deciziei, premierul a citat un raport al Serviciului de Securitate și Informații, care susținea că gruparea infracțională condusă de Ilan Șor, finanțată de Federația Rusă, se angajează în eforturi de perturbare a procesului electoral din Republica Moldova și de destabilizare a securității națiunii. În plus, șeful Serviciului de Informații și Securitate și-a exprimat îngrijorarea serioasă cu privire la amestecul străin și la războiul hibrid purtat împotriva Republicii Moldova⁵. El a subliniat că măsurile legislative actuale nu oferă mijloace adecvate pentru un răspuns rapid și eficient la întreaga gamă de tactici folosite în atacurile hibride.⁶

Cadrul legal și sistemul electoral

Cadrul legal

Alegerile locale sunt reglementate în primul rând de Constituție și de Codul Electoral, deciziile CEC oferind îndrumări suplimentare. În plus, cadrul de reglementare include și secțiuni din Legea cu privire la partidelor politice, Codul penal și Codul contravențional. Ca parte la acorduri internaționale și regionale majore⁷, Moldova este angajată să susțină principiile standardelor electorale democratice. În cazul unor neînțelegeri între legislația națională și convențiile sau tratatele internaționale la care Moldova este parte, se acordă întâietate dreptului internațional.⁸ În general, cadrul legal existent oferă o bază solidă pentru organizarea alegerilor în conformitate cu angajamentele și standardele internaționale.

Noul Cod Electoral, îmbunătățit semnificativ, a fost adoptat de Parlament în decembrie 2022, fără sprijinul partidelor de opoziție, și a intrat în vigoare la începutul anului 2023. Adoptarea legii a

⁵ [Raport](#) publicat de Serviciul de Informații și Securitate.

⁶ [Mesaj](#) al Serviciului de Informații și Securitate:

⁷ Printre altele, Convenția Europeană a Drepturilor Omului; Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice (PIDCP); Convenția privind Eliminarea tuturor Formelor de Discriminare împotriva Femeilor (CEDAW); Convenția privind drepturile politice ale femeilor; Pactul internațional privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (CERD); Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPD) etc.

⁸ Articolul 4, paragraful 2 din [Constituție](#).

fost precedată de o reformă electorală transparentă, incluzivă și cuprinzătoare, în conformitate cu recomandarea de bază și sistemică a ENEMO, care a început în 2021.

Codul Electoral a fost modificat de două ori, în urma hotărârilor Curții Constituționale din 19 iunie⁹ și 3 Octombrie. În urma ultimei hotărâri, Parlamentul a modificat rapid Codul Electoral la 4 octombrie,¹⁰ impunând o interdicție de trei ani de a candida la alegeri pentru aproximativ 100 de persoane.¹¹ ENEMO constată că modificarea cadrului legal, cu o lună înainte de ziua alegerilor, este împotriva celor mai bune practici și amenință principiul securității juridice în proces.¹² Simultan, Comisia pentru Situații Excepționale a adoptat și o dispoziție, care reflectă criteriile Parlamentului, împiedicând de facto aceleași persoane să candideze la alegeri (vezi secțiunea Înregistrarea candidaților).

Noua legislație a abordat în mod specific o serie de recomandări anterioare ale ENEMO și a eliminat mai multe lacune din legislație. Unele dintre cele mai importante modificări au vizat introducerea măsurilor pentru creșterea transparenței organelor de gestionare a alegerilor, garanții împotriva influenței nejustificate asupra funcționarilor publici și alegătorilor, atenuarea cazurilor de cumpărare a voturilor, restricții care vizează prevenirea utilizării abuzive a resurselor administrative și reguli mai stricte pentru finanțarea campaniei electorale etc.

Sistemul electoral

Au fost organizate alegeri locale pentru a alege 898 de primari și 11,058 de consilieri, printre care 9,972 consilieri în unitățile administrative de nivel I și 1.086 consilieri raionali sau municipali. La alegerile locale, limitele circumscripțiilor electorale corespund celor ale unității administrative relevante.

Primarii sunt aleși în cadrul unui sistem majoritar în două tururi, astfel ca cei doi candidați care primesc cel mai mare număr de voturi să concureze la scrutinul din 19 noiembrie, în localitățile în care niciunul dintre candidații care candidează la primul tur nu a primit mai mult de jumătate din voturile valabil exprimate. Consilierii sunt aleși în cadrul unui sistem de reprezentare proporțională pe listă (Reprezentare proporțională pe Liste de Partid). Locurile în consiliul local sunt alocate într-o singură circumscripție cu mai multe locuri¹³.

⁹ După ce Curtea Constituțională a declarat Partidul Șor neconstituțional pe 19 iunie, la 31 iulie, Parlamentul a promulgat o descalificare pentru persoanele cu răspundere înaltă din partid și alți oficiali, care le interzice să candideze la alegeri pentru cinci ani. Acest lucru a fost contestat de către parlamentarii fostei formațiuni Șor, iar pe 3 octombrie, Curtea a invalidat criteriile de descalificare.

¹⁰ Pe 16 octombrie, parlamentarii fostei formațiuni a Partidului Șor, au contestat aceste ultime modificări la Curtea Constituțională, care a refuzat să suspende legea.

¹¹ Potrivit amendamentului, persoanelor care sunt suspectate, care au fost puse sub învinuire sau au fost condamnate pentru infracțiuni, celor scoși anterior din competiția electorală din cauza încălcării transparenței, sau celor care figurează pe listele internaționale de sancțiuni, le este interzis să candideze la alegeri pe o perioadă de trei ani.

¹² [Codul Bunelor Practici în Materie Electorală](#) al Comisiei de la Veneția (II.2.b.), recomandă ca „elementele fundamentale ale dreptului electoral, în special sistemul electoral propriu-zis, componența comisiilor electorale și trasarea limitelor circumscripțiilor electorale, să nu fie supuse modificărilor cu mai puțin de un an înainte de alegeri sau ar trebui să fie scrise în constituție sau la un nivel mai înalt decât legea obișnuită”.

¹³ Aplicând formula d'Hondt.

Cel puțin 25 la sută dintre alegătorii dintr-o anumită circumscripție trebuie să participe pentru ca alegerile să fie valide în primul tur. Noul Cod Electoral stabilește pragul minim pentru turul doi: alegerile vor fi considerate valabile dacă au participat cel puțin 20 la sută dintre cei de pe Listele Alegătorilor. Potrivit rezultatelor preliminare, în opt localități prezența la vot a fost sub pragul necesar.

Administrația electorală

Alegerile locale sunt administrate de o administrație electorală cu patru niveluri, care cuprinde Comisia Electorală Centrală, 35 de consilii electorale de nivel doi, 896 consilii electorale de nivel unu și 1.958 Birouri electorale ale secțiilor de votare (BESV-uri).

Comisia Electorală Centrală

CEC este cel mai înalt organ colegial, care activează permanent, în mod autonom, ce are autoritatea de a planifica, organiza și conduce alegeri¹⁴.

CEC este format din nouă membri, selectați de Parlament. Unul dintre membri este propus de președinte, iar ceilalți opt de majoritatea parlamentară (cinci membri) și opoziție (trei membri). În prezent, CEC operează cu doar opt membri, în așteptarea aprobării de către Parlament a unui membru adițional, desemnat de opoziție¹⁵.

Încrederea în Comisia Electorală Centrală a variat printre interlocutori, majoritatea partidelor de opoziție și-au exprimat lipsa de încredere în CEC din cauza compoziției sale actuale percepute ca favorizând partidul de guvernământ.

CEC a organizat ședințe oficiale periodice, deschise observatorilor acreditați, mass-media și altor reprezentanți autorizați. Ședințele au fost transmise în direct, iar agendele au fost publicate înainte de sesiuni. Pozitiv este și faptul că hotărârile CEC au fost publicate pe pagina web a instituției în timp util.

¹⁴ Printre alte sarcini, responsabilitățile CEC includ aplicarea uniformă a legislației electorale, formarea și coordonarea OGAurilor de nivel inferior, compilarea și verificarea listelor alegătorilor , proiectarea buletinelor de vot, formulare și alte materiale electorale. În plus, CEC are sarcina de a stabili criterii tehnice pentru echipamentele de vot, de a oferi sprijin comisiilor de nivel inferior, precum și de a supraveghea activitățile financiare ale partidelor politice și campaniile acestora.

¹⁵ Conform Codului electoral, în locul sistemului existent în care partidele politice nominalizează membri pe baza reprezentării lor în Parlament, noua componență a CEC implică președintele numirea unui membru în CEC, Consiliul Superior al Magistraturii care desemnează doi membri, Guvernul doi membri, iar restul de două vor fi selectate de Parlament, asigurând o reprezentare echilibrată atât a majorității, cât și a opoziției. Această nouă formulă va începe să fie aplicată în 2026, când expiră mandatul actualilor membri.

Prin planificarea eficientă și capacitatea de a executa sarcini în timp util, CEC a respectat calendarul electoral¹⁶ și termenele legale prevăzute de lege. În ciuda numărului semnificativ de notificări, sarcini procedurale și organizaționale și deficiență de resurse umane, în general, CEC a gestionat procesul în timp util și eficient.

CEC a desfășurat o campanie cuprinzătoare de informare a alegătorilor, folosind media tradițională și rețelele sociale, precum și comunicarea personală. Materialele informaționale au fost pregătite în șase limbi¹⁷, precum și în format audio și limbajul mimico-gesstual. Anunțurile privind serviciul public au fost, de asemenea, distribuite prin canalele de pe rețelele sociale¹⁸ și mass-media tradițională. CEC și Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral, au desfășurat, de asemenea, un program cuprinzător de instruire pentru organele de gestionare a alegerilor (OGA) și alte părți interesate implicate în procesul electoral.¹⁹

Întârzierile la încărcarea rapoartelor financiare în primele săptămâni se datorează lucrărilor de menenanță a sistemului de raportare, indică provocări tehnice, care au fost compensate prin transmiterea de către părți a unor copii tipărite ale rapoartelor financiare. CEC s-a confruntat, de asemenea, cu o lipsă de resurse umane în organul responsabil cu finanțarea partidelor / campaniilor. CEC a menționat că cooperarea lor cu instituțiile guvernamentale relevante a ajutat la rezolvarea eficientă a deficitului de personal. Cu toate acestea, având în vedere complexitatea alegerilor locale și numărul considerabil de candidați înregistrați în cursa electorală, lipsa resurselor umane a reprezentat un risc ce a creat piedici pentru capacitatea CEC de a monitoriza eficient finanțele partidelor și campaniilor, care a fost una dintre provocările majore ale acestui proces electoral.

La 30 octombrie, CEC a adoptat decizia²⁰ prin care solicita CECE-urilor relevante să examineze anularea înregistrării candidaților pentru funcția de primar și consilieri din Partidul „Șansă” în nouă circumscripții de nivel I²¹. De asemenea,, CEC va examina constatările și va decide cu privire la posibile sancțiuni legate de alocările de la bugetul de stat pentru partidul Șansă. Decizia a fost luată în baza notificărilor transmise de autoritățile de aplicare a legii cu privire la încălcările candidaților de partid menționați în aceste localități. Potrivit CEC, aceștia au identificat încălcări ale reprezentanților Partidului „Șansă” cu privire la legislația electorală, în special în finanțarea campaniei. Aceste încălcări includeau finanțarea ilegală a campaniilor; coruperea alegătorilor; utilizarea mijloacelor financiare neautorizate (resurse financiare care nu provin din fondul

¹⁶ [Calendarul Electoral](#) a fost adoptat de CEC pe 2 august, 2023.

¹⁷ Consultați secțiunea Minorități naționale.

¹⁸ [Urmariti videourile](#)

¹⁹ Registrul de stat al alegătorilor, judecătorilor, polițiștilor, precum și părților din raportarea finanțelor de partid și de campanie.

²⁰ [Decizia Nr. 1520](#) - privind notificările Serviciului de Informații și Securitate, Inspectoratelor de Poliție Glodeni și Orhei și Direcției de Poliție Chișinău a Inspectoratului General de Poliție:

²¹ Tîrșiței #34/27, Telenesti district; Țareuca communal electoral district #26/25, Rezina district; Ișcalău communal electoral district #17/16, Falesti district; Țareuca communal electoral district 28/14, Singerei district; Merenii Noi village electoral district #4/17, Anenii Noi district; Alexanderfeld village electoral district #7/2, Cahul district; Pitușca village electoral district #9/17, Calarasi district; Răculești communal electoral district #12/22, Criuleni district; Joltai village electoral district no. #36/24, UTA Gagauzia.

electoral desemnat oficial); depășirea plafonului de cheltuieli; și utilizarea resurselor nedeclarate. Opt dintre CECE-uri au anulat înregistrarea candidaților la primărie și consilier al partidului “ Șansă ”, iar unul nu.

În ciuda competențelor legale ale OGA-urilor în această privință, ENEMO ridică îngrijorări cu privire la decizia de a anula înregistrarea a mai mulți candidați cu câteva zile înainte de ziua alegerilor. Decizia a fost luată de administrația electorală cu timp limitat pentru a contesta hotărârea în fața instanțelor și a solicita o cale de atac adecvată.

Consiliile Electorale de Circumscripție Electorală (CECE)

Organele electorale de nivel inferior, inclusiv Consiliile electorale de Circumscripție Electorală de nivel 1 și 2 (CECEuri), precum și Birourile Electorale al Secțiilor de Votare (BESVuri), au fost înființate în termenele legale.

CECE-urile de nivelul al doilea sunt organe electorale permanente conduse de președinți care au fost numiți de CEC pe baza concursului deschis și au funcții permanente care dețin statutul de funcționari publici. Circumscripțiile de prim și al doilea nivel se potrivesc cu diviziunea administrativă teritorială a țării, respectiv unitățile administrative de prim și al doilea nivel.

În general, CECE-urile de pe ambele niveluri au respectat la calendarul electoral, au funcționat într-un mod transparent și au fost deschise observatorilor acreditați. Mulți dintre președinții ai CECEurilor, precum și membrii temporari au experiență electorală anterioară; cei cu lipsă de experiență anterioară au gestionat, de asemenea, în mod competent, activitățile CECE.

Hotărârile CECEurilor de nivelul unu și doi au fost postate pe site-ul web CEC cu întârzieri considerabile și în mod inconsistent. În timp ce aceste decizii au fost afișate în locațiile CECEurilor sau pe site-urile web ale autorităților publice locale, aceasta a variat de la CECE la CECE. Mai mult, unii interlocutori ENEMO, în principal din partidele politice de opoziție, și-au exprimat îngrijorarea cu privire la independența președinților CECE-urilor de nivelul doi.

În general, managerii CECE au fost mulțumiți de gradul de comunicare cu CEC. Aceștia au primit informații în timp util și au confirmat că CEC era accesibil pentru consultare. Comunicarea cu CEC a vizat în mare parte sincronizarea activităților lor cu calendarul electoral și abordarea nevoilor operaționale a CECEurilor. Sprijinul administrației publice locale către CECE a fost satisfăcător, asigurându-se că resursele necesare pentru activitățile lor au fost furnizate, inclusiv spații și echipamente adecvate.

Una dintre provocările exprimate de mai multe CECE-uri a fost volumul de muncă semnificativ și sarcinile administrative care necesită angajamente complete din întreaga componentă a comisiilor, în timp ce numai președintele este un membru permanent.

Președinții CECEurilor au participat la mai multe sesiuni de instruire axate pe procesul de validare a mandatului. Deși multe CECEuri și-au exprimat încrederea în implementarea procedurilor, unele CECE-uri din UTA Gagauzia păreau mai puțin cunoscute despre acest proces. Această

inconsecvență de înțelegere între anumite CECEuri ar putea duce la posibile întârzieri și greșeli în timpul validării mandatului.

Birourile Electorale ale Secțiilor de Votare (BESVuri)

Formarea BESVurilor a fost finalizată de CECEuri până la 11 octombrie. În conformitate cu termenul legal, s-au format 1.958 de BESVuri, fiecare birou cuprinzând între 5 și 11 membri. CECE-urile, în special în zonele rurale, s-au confruntat cu provocări în timp ce recrutau membri pentru BESV cu calificările necesare. În consecință, aceste CECEuri au trebuit adesea să solicite autorizarea CEC pentru a efectua certificarea suplimentară pentru potențialii membri ai BESVurilor. Conform CECE-urilor observate, chiar și cu această măsură, acest lucru a lăsat BESV-urile din aceste zone rurale care operează cu minimul minim de membri.

În faza pregătitoare, toți președinții, secretarii și doi membri selectați la întâmplare au fost instruiți și le-au fost furnizate materialele necesare de către CECE, îndeplinindu-și obligațiile în conformitate cu calendarul electoral.

ENEMO a remarcat un număr semnificativ de înlocuiri în rândul membrilor BESV, în mare parte din cauza conflictelor de interese inițiale ale membrilor, a lipsei de interes sau a problemelor personale. Deși aceste înlocuiri nu au fost substanțiale proporțional cu numărul total de membri ai BESVurilor, identificarea înlocuitorilor corespunzători a reprezentat frecvent o provocare în special în zonele rurale.²² În consecință, CECE-urile au trebuit adesea să solicite permisiunea CEC pentru certificarea suplimentară a potențialilor membri BESV. Cu toate acestea, modificările din cadrul BESV nu par să compromită funcționarea acestora.

BESVurile au transmis cu promptitudine invitații la vot la adresele alegătorilor. Cu toate acestea, ENEMO a observat că această sarcină a monopolizat uneori timpul tuturor membrilor BESV disponibili, rezultând în cazuri în care niciun membru nu a fost prezent la secțiile de votare în timpul orelor oficiale.

Înregistrarea alegătorilor

Cetățenii care au cel puțin 18 ani în ziua alegerilor și nu sunt privați printr-o hotărâre judecătorească care stabilește măsura protecției judiciare, au dreptul de vot. Privarea de la dreptul de vot pe baza unui handicap mental este în contradicție cu standardele internaționale. Înregistrarea alegătorilor este pasivă. Listele alegătorilor (LA) sunt întocmite pe baza informațiilor din Registrul de stat al alegătorilor²³, care se extrage din Registrul de Stat al Populației. Listele electorale includeau toți alegătorii care au domiciliul sau reședința într-o anumită circumscripție²⁴. În

²² Membrii CECEurilor au indicat observatorilor ENEMO că rata ridicată de înlocuire ar putea fi atribuită BESV-urilor stabilite înainte de anunțarea listelor de candidați, care ulterior au relevat potențiale conflicte de interese.

²³ Registrul de stat al alegătorilor este centralizat și menținut de CEC.

²⁴ CEC supraveghează pregătirea și confirmarea Listei alegătorilor, lucrând alături de autoritățile centrale și locale competente. Cu toate acestea, persoanele care nu au o reședință temporară sau un domiciliu înregistrat nu sunt eligibile pentru vot.

încercarea de a împiedica deplasarea alegătorilor dintr-o circumscripție electorală în alta pentru a influența rezultatul alegerilor, modificările aduse Codului Electoral prevăd că alegătorii care își schimbă reședința sau domiciliul cu mai puțin de trei luni înainte de ziua alegerilor votează în secția de votare a adresei lor anterioare.²⁵ S-a făcut excepție pentru studenții și elevii eligibili să voteze, înregistrați la instituțiile de învățământ din locația reședinței lor curente sau temporare cu mai puțin de trei luni înainte de primul tur, care avea dreptul de vot indiferent de termenul de înregistrare.²⁶

La 2 octombrie, din cei 3.302.399 de alegători înscriși în Registrul alegătorilor de stat, 2.758.810 erau eligibili să voteze la alegerile locale. Discrepanța se datorează persoanelor care dețin cetățenia moldovenească, dar nu au domiciliu sau reședință înregistrată.²⁷ și alegătorii care sunt înscriși în unitățile administrativ-teritoriale din Transnistria²⁸, temporar în afara controlului suveran al autorităților constituționale ale Republicii Moldova și unde nu au avut loc alegeri.

Alegătorii care nu pot vizita secția de votare din cauza sănătății sau din alte motive întemeiate ar putea solicita să voteze prin boxa mobilă. Această opțiune a fost disponibilă pentru alegătorii eligibili din anumite circumscripții, inclusiv pentru cei din spitale, la cererea scrisă, într-un termen restrâns.²⁹

Listele alegătorilor au fost distribuite BESV-urilor pentru a le permite alegătorilor să-și verifice informațiile. În plus, acestea au fost publicate la sediul BESV, iar alegătorii au avut posibilitatea de a-și verifica datele online pe pagina web a CEC.³⁰ De asemenea listele au fost puse la dispoziția reprezentanților concurenților electorali pentru examinare. Interlocutorii nu au ridicat îngrijorări semnificative cu privire la exactitatea listelor de alegători.

Înregistrarea candidaților

Dreptul de a candida la alegerile locale se acordă tuturor cetățenilor cu drept de vot. Candidații la funcția de primar trebuie, în plus, să aibă cel puțin 23 de ani și să fi absolvit cel puțin învățământul general obligatoriu.³¹ Persoanele antrenate în serviciul militar; persoanele condamnate la

²⁵ Alegătorii puteau vota la secția de votare din reședința lor, cu condiția ca reședința să fi fost schimbată cu mai mult de trei luni înainte de ziua alegerilor și dacă viza de reședință a fost mai mică de trei luni în ziua alegerilor, ei puteau vota la secția de votare din domiciliul lor principal. Alegătorii având atât domiciliul permanent, cât și reședința temporară cu o durată mai mică de trei luni, au fost înregistrați la secția de votare corespunzătoare domiciliului lor permanent. În plus, dacă un alegător și-a menținut domiciliul sau reședința temporară mai mult de trei luni înainte de ziua alegerilor din primul tur, dar s-a mutat în cadrul aceleiași unități administrativ-teritoriale cu mai puțin de trei luni înainte de ziua votului din primul tur, a fost înscris în scrutinul electoral pe lista de la secția de votare corespunzătoare domiciliului sau rezidentului temporar valabil cel mai recent. Alineatul 21 (4) ibid.

²⁶ Articolul 78 (5) din Codul Electoral

²⁷ Din această categorie sunt 273.112 persoane, dintre care majoritatea au emigrat legal în străinătate.

²⁸ 267.162 de alegători.

²⁹ Articolul 80 din Codul Electoral.

³⁰ Opțiunea alegătorilor de a-și verifica datele online pe pagina web a CEC a fost evaluată pozitiv de interlocutorii ENEMO. Această opțiune a fost percepută ca o oportunitate valoroasă de a spori nivelul deja satisfăcător de încredere pe care partidele, candidații și publicul îl au în acuratețea și integritatea listei alegătorilor.

³¹ Articolul 161 din Codul Electoral. Cerința vârstei pentru primar a fost redusă de la 25 de ani.

închisoare prin hotărâre judecătorească definitivă; cei cu antecedente penale nestinse pentru infracțiuni săvârșite în mod deliberat; și persoanele private de dreptul de a ocupa funcții publice printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă nu pot candida la alegeri.

În baza hotărârii Parlamentului din 4 octombrie de modificare a Codului Electoral, mai multe instituții publice au transmis către CEC informații privind persoanele cărora li s-a interzis să candideze la alegeri timp de trei ani din momentul declarării partidul lor drept neconstituțional. Lista finalizată de CEC și transmisă către CECE-uri a inclus 102 nume. Autoritățile au susținut că aceste modificări sunt necesare pentru a preveni mituirea alegătorilor și încercările de finanțare ilegală pentru a influența alegerile, precum și pentru a pune în aplicare Hotărârea din 3 octombrie a Curții Constituționale. Curtea Constituțională nu a cerut adoptarea vreunei modificări a legislației. Aceste persoane aveau dreptul de a contesta decizia la Curtea de Apel.

Amendamentele au fost adoptate într-o manieră grăbită, fără consultări publice adecvate, contrar celor mai bune practici.³² Acest pas a fost criticat de opoziția care a boicotat ședința Parlamentului, precum și de reprezentanții societății civile. ENEMO apreciază că adoptarea tardivă a acestui amendament cu două zile înainte de termenul limită pentru înregistrarea candidaților a amenințat principiul securității juridice și a constituit o provocare pentru candidați să își exercite dreptul de a candida.³³

La 30 Octombrie, CEC a îndemnat mai multe CECE-uri să ia în considerare anularea înregistrării mai multor candidați ai Partidului „Șansă”³⁴. CEC și-a bazat decizia pe informațiile furnizate de Serviciul pentru Informații și Securitate (SIS) și Inspectoratul General al Poliției, susținând că acești candidați au fost suspectați că ar folosi fonduri ilegale și nedeclarate de la „grupul criminal „Șor” prin proiectele „Satul Moldovenesc”; suspectați de depășirea plafonului „Fondul electoral”; precum și a coruperii alegătorilor. Opt din nouă CECE-uri³⁵ au decis să excludă

³² [Codul Bunelor Practici în Materie Electorală al Comisiei de la Venetia](#) (II 2.b.), “Elementele fundamentale ale dreptului electoral, în special, sistemul electoral propriu zis, componența comisiilor electorale și constituirea circumscripțiilor electorale, nu trebuie amendate decât cel puțin cu un an înainte de alegeri, sau trebuie înscrise în constituție sau formulate în formă de document cu un statut mai înalt decât cel al unei legi ordinare.”

³³ Modificarea Codului Electoral din 4 octombrie încalcă dreptul candidaților de a candida la alegeri înainte de o hotărâre judecătorească definitivă. Conform articolului 14 din Comentariul general 25 până la articolul 25 din Pactul internațional privind drepturile civile și politice din 1996 (PIDCP), “Statele părți ar trebui să indice și să explice prevederile legislative care ar priva cetățenii de dreptul lor de vot. Motivele pentru o astfel de privare ar trebui să fie obiective și rezonabile. Dacă condamnarea pentru o infracțiune constituie un temei pentru suspendarea dreptului de vot, perioada acestei suspendări ar trebui să fie proporțională cu infracțiunea și pedeapsa. Persoanele care sunt private de libertate, dar care nu au fost condamnate nu trebuie excluse de la exercitarea dreptului de vot”.

³⁴ Anularea înregistrării se referă la candidații la funcția de primar și consilieri din nouă raioane: Târșiței, raionul Telenești; Țareuca, raionul Rezina; Chișcălău, raionul Fălești; Dobrogea Veche, raionul Singerei; Merenii Noi, raionul Anenii Noi; Alexanderfeld, raionul Cahul; Pitușca, raionul Călărași; Răculești, raionul Criuleni și Joltai, Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia. CEC [a afirmat](#) ulterior că alegătorii au fost mituiți pentru a vota pentru “Șansă”/foștii candidați Șor, pentru a semna în favoarea proiectului „Satul Moldovenesc”, precum și pentru a participa la protestul postelectoral în cazul în care acești candidați vor pierde. Curtea Constituțională și-a susținut hotărârea la punctul (157) a [cazului](#) CC Nr. 34/2016 menționând: “Curtea notează că, corupția alegătorilor trebuie privită ca o încălcare gravă a principiilor alegerilor libere și democratice, inclusiv a procesului electoral corect și transparent. Astfel de încălcări creează condiții pentru a pune sub semnul întrebării legalitatea și legitimitatea alegerilor. De asemenea, aceste încălcări pot influența semnificativ rezultatele alegerilor.”

³⁵ Cu excepția Alexanderfeld, raionul Cahul.

candidații „Șansă”. În același timp, CEC va examina constatările și va decide asupra eventualelor sancțiuni aferente alocărilor de la bugetul de stat pentru partidul „Șansă”.

Pe 3 Noiembrie, cu două zile înaintea alegerilor, Comisia pentru Situații Excepționale³⁶ a adoptat o decizie de revocare a înscrierii tuturor candidaților Partidului „Șansă”, în toată țara.³⁷ Urmare deciziei CSE, candidații Partidului „Șansă” au fost excluși din cursa electorală. Diverse părți interesate au informat ENEMO că un număr de candidați independenți aveau legături cu fostul partid Șor. Imediat după anularea înregistrării candidaților partidului „Șansă”, „Șansă” și membrii fostului partid Șor au cerut în mod deschis alegătorilor să voteze pentru candidații independenți sugerați, ceea ce ridică îndoieli cu privire la autenticitatea acestor candidați. Mulți interlocutori ENEMO au cerut o reacție fermă din partea autorităților pentru a opri practicile ilegale ale candidaților „Șansă”.

ENEMO notează că decizia de anulare a înscrierii candidaților ar trebui considerată o măsură extremă, rezervată exclusiv pentru cele mai grave încălcări³⁸. Într-adevăr, anularea înregistrării unui candidat chiar înainte de alegeri are consecințe semnificative, care pot afecta grav procesul electoral în ansamblu. Deciziile ar trebui să fie proporționale, transparente, temeinice din punct de vedere juridic și pot fi atacate, asigurându-se că procesul democratic nu este compromis.

Natura încălcărilor expuse în acest caz indică o manipulare strategică a cadrului legal existent, ocolirea deliberată a reglementărilor care supraveghează finanțarea partidelor și campaniei electorale de către partidul politic implicat, precum și alte acțiuni menționate în decizie care reprezintă o amenințare semnificativă la adresa integrității procesului electoral, a principiilor democratice cheie și chiar a integrității statului însuși.

Cu toate acestea, ENEMO consideră că aceasta este o situație care necesită prudență extremă și menținerea unui echilibru delicat între protejarea integrității statului și protejarea normelor democratice și a statului de drept. Decizia de anulare a înregistrării candidaților ar fi trebuit să fie luată de către organele de gestionare a alegerilor și ar fi trebuit să se asigure dreptul de a contesta decizia. Intervenția CSE, un organ compus preponderent din membri ai executivului, asupra dreptului de a candida la alegeri ridică îngrijorări cu privire la implicarea executivului în procesul electoral, mai ales că starea de urgență a fost folosită pentru a justifica excluderea candidaților, deși autoritățile au susținut anterior că aceasta nu ar afecta procesul electoral.³⁹

Candidații au putut fi desemnați de partidele politice, blocurile electorale sau prin autodesemnare. Blocurile electorale se puteau înregistra doar la CEC, iar partidele din bloc nu puteau numi

³⁶ Comisia pentru Situații Excepționale din Moldova, format din membri ai guvernului și persoane delegate din instituțiile statului. În timpul stării de urgență, această comisie are un rol important pentru a răspunde la situația de urgență și deține o autoritate extinsă pentru a lua și a pune în aplicare decizii care au efect juridic imediat. [Compoziția Comisiei](#).

³⁷ [Dispoziția](#) CSE Nr. 92, adoptată ulterior de CEC în [Hotărârea](#) Nr. 1543.

³⁸ [În opinia comună](#), paragraful 106; BIDDÖ și Comisia de la Veneția, comentează că: “*anularea înregistrării candidaților electorali ca o sancțiune aplicată de administrația electorală, și anume că o astfel de ingerință severă în drepturile de vot, precum anularea înregistrării ar trebui să fie o măsură de ultimă instanță, aplicat numai pentru cele mai grave încălcări și supus unei supravegheri judiciare efective, în conformitate cu standardele internaționale și bunele practici.*”

³⁹ [Comunicatul de presă](#) emis de Parlament din 21 Septembrie 2023.

candidații pe cont propriu.⁴⁰ Concurenții electorali puteau schimba sau retrage un candidat de pe listă sau retrage întreaga listă de candidați, cu până la 10 zile înainte de ziua alegerilor.⁴¹

Candidații independenți trebuiau să adune un anumit număr de semnături de la alegători în funcție de numărul de alegători înscriși în circumscripție, împărțit la numărul mandatelor de consilier.⁴² Numărul de semnături necesare este în conformitate cu cele mai bune practici. Semnăturile trebuiau depuse la CECE-uri pentru verificare, iar termenul limită era cu 30 de zile înainte de ziua alegerilor, ceea ce corespunde cu începerea campaniei.⁴³ Verificarea poate dura până la șapte zile, ceea ce este în contradicție cu cele mai bune practici.⁴⁴ În plus, perioada de timp acumulată între depunerea documentației și timpul în care CECE-urile pot verifica semnăturile și alte documente limitează egalitatea de șanse între candidați, și nu ține cont de eventualele plângeri și contestații, ceea ce a dus la înregistrarea unor candidați cu mult timp după ce ceilalți începuseră campania electorală.⁴⁵

În conformitate cu recomandarea anterioară a ENEMO, numărul de semnături necesare a fost redus, iar alegătorii pot susține acum mai mulți candidați, inclusiv pentru mai multe funcții electivă. CECE-urile au informat ENEMO că procesul de verificare a semnăturilor a fost simplificat în comparație cu alegerile anterioare. Nu au fost exprimate îngrijorări de către interlocutori cu privire la colectarea și verificarea semnăturilor. Cu toate acestea, condițiile disparate dintre candidații independenți și partidele politice nu sunt în conformitate cu cele mai bune practici.⁴⁶

⁴⁰ ENEMO consideră această limitare ca fiind excesiv de restrictivă în cazul alegerilor locale, în care dinamica politică și coalițiile variază considerabil între orașe și raioane.

⁴¹ Termenul anterior era de șapte zile.

⁴² Pentru funcția de consilier, candidații independenți trebuiau să fie susținuți de 2% din numărul alegătorilor înscriși în listele electorale din circumscripția în care candidează, împărțit la numărul de mandate pentru consiliul respectiv, dar nu mai puțin de 50 de persoane. În cazul candidaților la funcția de primar, aceștia trebuiau să colecteze un procent din numărul alegătorilor înscriși în listele electorale din circumscripție, dar nu mai puțin de 100.

⁴³ Depunerile pentru înregistrare au avut loc în perioada 19 septembrie - 6 octombrie pentru CECE-urile de nivel doi și din 29 septembrie până în 6 octombrie 2023 pentru CECE-urile de nivel I.

⁴⁴ Conform [Codului Bunelor Practici în Materie Electorală al Comisiei de la Venetia](#) I.1.3 (v), "*Validarea semnăturilor trebuie să fie finalizată până la începutul campaniei electorale*".

⁴⁵ Un potențial candidat la funcția de primar al municipiului Chișinău, Andrei Donică, a fost respins de către CECE Nr.1 Chișinău cu argumentul că s-a înregistrat deja în calitate de candidat la funcția de primar în Condița (sat din Municipiul Chișinău) și nu se poate înscrie în ambele localități. Donică a contestat decizia CECE-ului la Judecătoria Râșcani, care a decis pe 19 octombrie în favoarea lui Donică. CECE Nr. 1 a contestat decizia la Curtea de Apel Chișinău, care a menținut Hotărârea Judecătoriei Râșcani la 27 octombrie și a ordonat CEC să îl înregistreze pe Donică în calitate de candidat la funcția de primar la Chișinău. CECE Nr. 1 l-a înregistrat-o pe Donică în aceeași zi, dar decizia i-a fost transmisă candidatului abia pe 30 octombrie, împiedicându-l, de facto, să facă campanie electorală.

⁴⁶ Condițiile discriminatorii pentru candidații independenți nu respectă [Documentul reuniunii de la Copenhaga 1990](#), care prevede în paragraful 7.5 "*dreptul cetățenilor de a obține funcții politice sau publice, individual sau ca reprezentanți ai partidelor sau organizațiilor politice, fără discriminare*". Mai mult decât atât, [Opinia Comună a Comisiei de la Venetia și OSCE/BIDDO asupra proiectului Codului Electoral](#) menționează că "*odată înregistrat, orice partid politic poate participa la orice alegeri viitoare fără alte condiții pentru a se asigura că are sprijin minim pentru a fi inclus în buletinul de vot înainte de alegeri. Pe de altă parte, nominalizarea candidaților independenți (individuali) la orice alegeri, precum și a candidaților la funcția de președinte, trebuie susținută de un anumit număr de semnături. Pentru a asigura egalitatea de șanse pentru participare, s-ar putea considera că toate partidele, blocurile și candidații individuali nereprezențați în organul care urmează să fie ales sau un organ superior, confirmă sprijin minim în aceleași condiții sau în condiții similare*".

Alegerile au fost, în general, competitive, cu un număr mare de candidați înscriși. În total, pentru cele 898 de funcții de primar s-au înscris 3.297 de persoane și 45.775 de candidați pentru 11.058 de mandate de consilier din 35 de partide politice și un bloc electoral, precum și 1.174 de candidați independenți. În general, marea majoritate a candidaților s-au putut înregistra fără dificultăți și nu au fost semnalate îngrijorări majore de către interlocutorii ENEMO. Un număr extraordinar de mare de candidați independenți (288) au fost înregistrați în Găgăuzia.

Deși a fost posibil să fie găsiți candidații înregistrați și listele pe site-urile individuale ale CECE-urilor, CEC a publicat doar date foarte generale agregate cu numărul total de candidați și echilibrul de gen. Deși termenul limită de înregistrare a candidaților a fost 13 octombrie, CEC nu a publicat înainte de ziua alegerilor informații despre numărul de candidați înscriși de fiecare partid politic și nici informația despre listele și candidații retrași și respinse/respinși.

Mai multe partide și-au exprimat îngrijorarea cu privire la încercările de a mitui sau chiar de a pune presiuni asupra candidaților lor să candideze în numele altor partide politice. Unele partide și-au exprimat îngrijorarea că, candidații lor au fost mituiți de foști membri ai partidului Șor pentru a candida din partea partidelor nou înființate sau în calitate de independenți. Mai multe partide de opoziție s-au plâns, de asemenea, că potențialii lor candidați au decis să candideze din partea PAS, datorită promisiunii de a primi fonduri din proiectul „Satul European”⁴⁷, din cauza presiunilor și hărțuirii din partea organelor de drept sau cu promisiuni de oprire a investigațiilor în derulare.

Campania Electorală și Finanțarea Campaniei

Campania electorală

Concurenții electorali aveau dreptul de a începe campania la data înregistrării lor oficiale, dar nu mai devreme de 30 de zile înainte de ziua alegerilor (6 octombrie). Perioada de campanie a concurenților trebuia să se încheie la data la care înregistrarea lor a fost anulată sau vineri înainte de ziua alegerilor (3 noiembrie).⁴⁸ ENEMO recunoaște problema legată de confluența termenului de înregistrare a candidaților, a perioadei de reclamații și contestații și a începerii campaniei, care subminează asigurarea egalității de șanse pentru toți candidații. Conform recomandării anterioare

⁴⁷ În Programul [„Satul European”](#), 724 de proiecte de dezvoltare a infrastructurii au intrat în competiție; 497 de proiecte au fost selectate, 231 finalizate, iar suma totală a fondurilor alocate pentru Programul „Satul European” este de 2,8 miliarde MDL. Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL) este principala sursă de finanțare. Prim-ministrul Moldovei a dat asigurări ENEMO că fondurile „Satul European” sunt alocate echitabil în toată țara și primarii din tot spectrul politic beneficiază de acestea. Promo-LEX a analizat provizoriu în [Raportul nr.3](#) 399 de proiecte și a relevat faptul că 59 la sută dintre primarii care au beneficiat de pe urma proiectului, candidează la alegeri drept candidați din partea PAS. Un proiect similar, Programul „Satul European Express” include 399 de proiecte, dintre care 48 au fost finalizate.

⁴⁸ Aceasta a fost o recomandare anterioară din partea ENEMO de a simplifica și standardiza intervalele de timp ale campaniei pentru a se asigura că toate termenele limită de înregistrare a candidaților sunt încheiate înainte de începerea oficială a perioadei campaniei.

a ENEMO, a fost introdusă includerea unei perioade de campanie pentru turul doi.⁴⁹ Campania electorală este interzisă în ziua alegerilor și cu o zi înainte. ENEMO a observat cazuri sporadice de încălcare a tăcerii electorale.⁵⁰

Prevederile electorale nou implementate au impus o serie de restricții, înlăturând simultan unele preexistente. Codul electoral nu mai include prevederea care interzice campania electorală în afara perioadei oficiale de campanie. Adoptarea cu întârziere a reglementărilor CEC în luna august referitoare la utilizarea publicității politice pentru promovarea candidaților în timpul procesului de nominalizare a generat confuzie în rândul partidelor politice cu privire la activitățile permise din punct de vedere legal înainte de începerea campaniei.⁵¹

Până la 3 octombrie, autoritățile administrației publice locale (APL) au stabilit locuri pentru afișele de campanie electorală și locații pentru desfășurarea întâlnirilor cu alegătorii.⁵² Unii concurenți s-au plâns la ENEMO de lipsa spațiului pe panouri din cauza unui număr mare de solicitări. Observatorii ENEMO au raportat cazuri sporadice de afișe plasate peste celelalte sau de deteriorare a materialelor de campanie, presupus de către alți concurenți electorali sau susținătorii acestora. ENEMO a observat afișele partidului Șansa în locuri neautorizate din Chișinău, Orhei și Taraclia.

Unele partide și-au exprimat nemulțumirile cu privire la volumul excesiv de muncă impus tipografilor din cauza afluxului de comenzi de la concurenții la începutul campaniei, întrucât utilizarea „Fondului electoral” a fost interzisă până la termenul prevăzut.⁵³ Mai mult, un număr de concurenți au dezvăluit cazuri în care anumite tipografii au refuzat să producă materiale de campanie pentru unii sau toți participanții, temându-se de persecuția din partea organelor de drept..

În timpul campaniei, concurenților li sa interzis să organizeze concerte, competiții sau spectacole.⁵⁴ Candidaților li s-a interzis în perioada electorală utilizarea resurselor administrative, inclusiv prin lansarea sau participarea la lansarea de proiecte de infrastructură sau achiziții publice efectuate din bugetul public național, precum și utilizarea echipamentelor, mijloacelor și bunurilor publice. În

⁴⁹ Candidații la funcția de primar care au promovat în al doilea tur de scrutin pot desfășura campanie electorală după stabilirea datei celui de-al doilea tur de scrutin prin decizia CEC, dar nu mai târziu de 10 zile înainte de Ziua Alegerilor (începând cu 9 noiembrie, cel târziu).

⁵⁰ Concurenții nu au voie să apară la emisiuni de televiziune sau radio. APL și radiodifuzorii de publicitate au obligația de a elimina materialele publicitare electorale. Interdicția nu se aplică informațiilor deja plasate pe internet. Contrar legii, ENEMO a observat că panoul publicitar al Partidului Schimbării de la Bălți era încă afișat la 4 noiembrie, precum și reclama PDCM Google pe 5 noiembrie dimineața. În ziua alegerilor, Partidul Nostru trimitea SMS-uri alegătorilor pentru a-i încuraja să voteze pentru candidatul lor de la Bălți, Alexandr Petkov.

⁵¹ OSC-urile și mass-media au raportat multe cazuri de campanie timpurie pe tot spectrul politic, în principal distribuirea de materiale informative.

⁵² În timp ce unele APL-uri au oferit spațiile gratuit, altele au solicitat o taxă de la concurenți.

⁵³ Pe 21 și 22 septembrie, poliția [confiscat](#) de la două întreprinderi din Chișinău materiale de promovare electorală fără documente de proveniență aparținând Partidului Șansa care [pretins](#) ca nu a putut plăti materialul din cauza dificultăților de a deschide un cont bancar. Cu toate acestea, fondurile din „Fondul electoral” nu pot fi utilizate mai devreme de 30 de zile înainte de ziua alegerilor, adică din 6 octombrie 2023.

⁵⁴ Interzicerea concertelor și a altor spectacole reflectă recomandarea raportului final ENEMO MIOA 2020 privind alegerile prezidențiale. Interdicția de utilizare a simbolurilor și imaginilor naționale a fost ridicată, așa cum se recomanda și în rapoartele ENEMO anterioare.

plus, pentru a limita utilizarea abuzivă a resurselor publice în campanie, mesajele de interes public trebuiau aprobate de CEC.⁵⁵ Candidații care îndeplineau atribuțiile de funcționari publici au fost nevoiți să-și suspende activitățile oficiale în timpul campaniei.⁵⁶ Legislația nu interzice implicarea oficialităților la nivel înalt, inclusiv a primului ministru și a miniștrilor în campanie, iar înalții oficiali de stat au fost implicați activ în campania pentru candidații partidului de guvernământ. Această practică a oferit un avantaj candidaților afiliați la partidul de guvernământ, punând astfel la îndoială imparțialitatea puterii executive în rolul său de organizare a alegerilor și a stârnit îngrijorări cu privire la demarcația dintre partid și stat.⁵⁷

În timp ce candidații au avut posibilitatea de a-și prezenta liber programele, condițiile echitabile în campanie nu au fost garantate. Condițiile de concurență echitabile au fost denaturate de promisiunile unor stimulente financiare de amploare folosite ca argumente de campanie, și anume proiectele „Satul moldovenesc” și „Satul european/Satul european expres”. Aceste proiecte au fost criticate de mulți interlocutori pentru că au potențialul de a influența voința alegătorilor și de a le cumpăra indirect voturile. În plus, aceste proiecte au implicat împărțirea geopolitică a țării în campanie. În perioada electorală, oligarhul fugar Ilan Șor a promis de mai multe ori prin intermediul paginii sale de FB stimulente financiare alegătorilor.⁵⁸

⁵⁵ Reglementată în [Regulamentul CEC Nr 1155 din 4 august](#) și potrivit articolului 13, alin. (4), lit. b) și c) din [Legea cu privire la publicitate](#), mesajele de interes public nu pot conține informații despre realizările manageriale și/sau obiectivele atinse de entitățile din sectorul public precum și informații despre publicitatea politică. La 9 august, CEC-ul său [Hotărâre Nr. 1162](#) a interzis distribuirea [materiale informative](#) distribuite de Primăria Municipiului Chișinău cuprinzând rezultatele activității autorității publice în ultimii trei ani. La 24 august, CEC din [Hotărârea Nr. 1193](#) a interzis distribuirea [pliante informative](#) de către Primăria Bălți cuprinzând rezultatele muncii actualului primar și consilierilor. Viceprimarul orașului Ungheni a fost nevoit să-și retragă un filmuleț de pe FB cu realizările sale bazate pe CEC [Hotărâre Nr 1318](#) din 22 septembrie.

⁵⁶ Aceste funcții sunt menționate la articolul 16 din Codul electoral alin. (3) și includ primarii și adjuncții acestora; viceprim-ministri; miniștrii; secretarul general al președintelui, parlamentului și guvernului, precum și adjuncții acestora; șefii și adjuncții șefilor instituțiilor publice; președinții de raioane și adjuncții acestora și secretarii consiliilor locale și primăriilor. Puțini candidați și-au dat demisia doar după ce au fost înscrși, ceea ce era deja după începerea campaniei. Pe 4 noiembrie, Curtea de Apel Bălți a [ordonat](#) să-l retragă pe candidatul PSRM și actualul primar al municipiului Nihoreni, raionul Rîșcani, Constantin Macovei pentru nerespectarea acestei reguli.

⁵⁷ OSCE din 1990 [Document de la Copenhaga](#) la articolul (5.4) obligă statul să asigure o separare clară între stat și partidele politice; în special, partidele politice nu vor fi comasate cu statul. Este posibil ca aceste practici să fi denaturat condițiile egale ale tuturor concurenților.

⁵⁸ La 18 august, Ilan Șor, președintele fostului partid „Șor”, a anunțat pe pagina sa de Facebook lansarea proiectului „Satul Moldovei” cu investiții planificate de 17 miliarde MDL pentru îmbunătățirea infrastructurii comunitare și sociale. La 31 octombrie, mai multe APL reprezentanții au avut o [conferința de presă](#) să denunțe blocarea fondurilor „satul moldovenesc” pentru finanțarea proiectelor de infrastructură. Pe 1 octombrie, Șor a anunțat că începând cu luna octombrie, toți pensionarii cu pensie sub 3000 de lei din orașul și raionul Orhei, orașul Taraclia și Găgăuzia vor primi un adaos de 1.000 de lei din fondul Șor. Pe 14 octombrie, Comitetul Executiv al Găgăuziei a organizat un eveniment pentru aproximativ 2400 de cadre didactice dedicat Zilei Profesorului în care fiecare cadru didactic a primit câte 500 MDL într-un plic, care pare a fi o potențială sponsorizare de la Șor. Pe 31 octombrie, Bașcanul Găgăuziei, Eugenia Guțul, a anunțat că locuitorii Găgăuziei vor plăti o taxă preferențială de 10 lei pe metrul cub de gaze naturale. Potrivit [afirmației](#) acesteia, o companie turcă a semnat un contract cu o mare companie comercială europeană pentru a cumpăra gaz direct din sistemul european de alimentare cu gaze. Două zile mai târziu, ministrul Energiei Victor Parlicov a spus că contractul publicat de Bașcanul Găgăuziei este fals și nu poate fi pus în aplicare și face parte din promisiunile făcute în campania electorală.

Pe de altă parte, Guvernul și-a asumat meritul pentru programul „Satul European” implementat din bugetul de stat și l-a folosit pentru promovarea acestora în perioada electorală.⁵⁹ La 5 octombrie, Parlamentul a adoptat modificări la bugetul de stat pentru a include 1,65 miliarde MDL pentru pachetul „Spor pentru Moldova”.⁶⁰ Pe 3 noiembrie, Bașkanul Găgăuziei a fost prezentat la public realizările guvernului în ultimele 100 de zile.⁶¹

Campania a fost în general discretă, calmă, dar s-a intensificat în ultimele 10 zile înainte de ziua alegerilor.⁶² Candidații s-au concentrat pe distribuirea materialelor de campanie, mici întâlniri cu alegătorii și angajații, din ușă în ușă, precum și pe utilizarea transmisiei și a rețelelor sociale. Candidații la primăria din Chișinău au folosit adesea conferințe de presă pentru a-și prezenta programele.

Cele mai vizibile partide în timpul campaniei au fost PAS, PSRM, Partidul „Șansa”, precum și Partidul Nostru din nord și MAN la Chișinău. Principalele subiecte de campanie ale candidaților s-au concentrat în principal în jurul problemelor locale, proiectelor de infrastructură și dezvoltare urbană, inclusiv îmbunătățiri ale drumurilor, transportului public și locurilor de parcare, noi oportunități de angajare, amenajări de grădinițe sau locuri de joacă, precum și aprovizionarea cu apă sau energie. Totuși, subiectele legate de influența străină în procesul electoral, diviziunea geopolitică și orientarea pe viitor a țării au jucat un rol semnificativ pe toată durata campaniei, în special pentru campania partidului de guvernământ.

Campania electorală a fost afectată de suspiciuni larg răspândite de cumpărare masivă de voturi, presiune asupra angajaților, folosirea abuzivă a resurselor administrative sau exploatarea realizărilor municipalităților în campanie, în principal de către cei în exercițiu.⁶³ Observatorii ENEMO au fost informați și despre întâlnirile de campanie cu angajații la locurile lor de muncă în timpul programului de lucru, în contradicție cu regulamentul CEC.⁶⁴

⁵⁹ La 23 august, CEC în sa [Hotărâre](#) Nr. 1216 a interzis Guvernului să publice posturile de publicitate sponsorizate ale proiectelor realizate „Satul european”.

⁶⁰ Guvernul [a anunțat](#) că scopul acestui pachet este de a finanța proiecte de dezvoltare și infrastructură, creșterii salariale pentru medici precum și plăți unice către profesori, polițiști, judecători și alți funcționari publici, afectând în total aproximativ 170.000 de cetățeni.”*Pentru a preveni utilizarea abuzivă a resurselor administrative pentru a dezechilibra condițiile de concurență echitabile în timpul competițiilor electorale, cadrul legal ar trebui să prevadă că nu trebuie să apară în timpul campaniilor anunțuri majore legate de sau menite să creeze o percepție favorabilă față de un anumit partid sau candidat.”* [Avizul Comun Al Comisiei De La Venetia Și OSCE/BIDDO Pentru Prevenirea Și Răspunsul La Utilizarea Gresită A Resurselor Administrative În Timpul Proceselor Electorale](#) din 2016, Directivele B, articolul 1.3.

⁶¹ Evenimentul a fost [difuzat](#) în direct la Radio și Televiziune Găgăuzia.

⁶² ENEMO are cunoștință de un singur incident violent care ar fi implicat agresiunea brutală a primarului PSRM al comunei Zahoreni din raionul Orhei de către fiul candidatului PAS pe 16 octombrie. Polițiștii au confirmat producerea incidentului, deși în prezent efectuează o investigație în curs și nu au dezvăluit detalii suplimentare.

⁶³ Precum primarul în exercițiu al municipiului Bălți (Partidul Schimbării), partidul „Șansa” din Bălți sau primarul în exercițiu (PAS) din Sângerei au folosit realizările municipalității în campanie.

⁶⁴ [Hotărâre](#) Nr. 2022 din decembrie 2018, CEC și articolul 57 din [Legea](#) Nr.158 privind funcția publică și statutul funcționarilor publici. Observatorii ENEMO au primit informații despre condițiile inegale în organizarea întâlnirilor cu funcționarii publici din Chișinău, Bălți și Florești.

Finanțarea campaniei

Într-o evoluție pozitivă, au fost efectuate revizuri cuprinzătoare la toate măsurile legislative referitoare la finanțarea campaniei în 2022, aliniindu-le mai strâns la standardele recunoscute la nivel internațional, precum sunt recomandările Comisiei de la Veneția și GRECO, precum și de contribuțiile oferite atât de observatori interni, cât și internaționali, inclusiv ENEMO.

CEC a fost responsabilă de stabilirea plafonului general al resurselor financiare care pot fi transferate în contul „Fondul electoral”, care a fost limitat la 0,1 procente din bugetul de stat pentru anul respectiv.⁶⁵ Plafonul general a fost împărțit în continuare proporțional pentru fiecare CECE-uri de nivel I și II, în funcție de numărul de alegători înregistrați. Toate partidele politice înregistrate care participă la alegeri au dreptul la finanțare publică pe care o primesc lunar de la CEC

Candidații ar putea finanța campania din fonduri proprii prin conturi de partid, donații sau împrumuturi fără dobândă. Cetățenii puteau dona unuia sau mai multor concurenți electorali până la șase salarii medii lunare, dar nu mai mult de 30 la sută din venitul lor anual din anul precedent (maximum 70.200 MDL), în timp ce persoanele juridice puteau dona până la 12 salarii medii (un maxim 120.400 MDL).⁶⁶ CEC sau CECE-urile respective aveau autoritatea de a solicita informații financiare suplimentare de la cetățeni pentru a verifica dacă dețin venituri suficiente pentru a preveni finanțarea ilegală. Mai multe partide de opoziție au declarat că verificările financiare cuprinzătoare de către autorități ar putea crea un efect descurajant asupra cetățenilor care doresc să doneze.⁶⁷

Cetățeni ai Republicii Moldova sub vârsta de 18 ani sau în custodie legală; persoane juridice străine; non-cetățeni; persoane anonime sau persoane care acționează în numele terților; persoane juridice care au încheiat contracte publice sau au primit ajutor de stat în ultimii trei ani⁶⁸; instituții publice sau entități finanțate din bugetul de stat; organizațiile necomerciale, sindicatele, asociațiile, fundațiile, organizațiile caritabile și religioase, precum și alte state sau organizații internaționale (politice) nu au voie să finanțeze campania.⁶⁹ Reglementarea campaniilor terților continuă să fie insuficientă.⁷⁰

Au fost extinse competențele de supraveghere a finanțării campaniei a OGA-urilor. CEC este organismul principal îndreptățit să supravegheze finanțarea campaniei. În mod pozitiv, noua Direcție de Supraveghere și Control privind Finanțarea Partidelor Politice și a Campaniilor Electorale (de acum înainte Direcția) a fost creată în cadrul CEC în iulie 2022. Cu toate acestea,

⁶⁵ Plafonul a fost stabilit la 66.274.579 MD prin [Hotărârea](#) CEC Nr. 1219 din 8 septembrie 2023.

⁶⁶ Restricții suplimentare detaliază valoarea maximă a donației pentru mai multe categorii de persoane.

⁶⁷ De văzut, de asemenea, [Avizul Comun al Comisiei de la Veneția și OSCE/BIDD](#) asupra Proiectului de Cod Electoral

⁶⁸ Misiunile anterioare ale ENEMO au recomandat extinderea acestei interdicții atât înainte, cât și după alegeri.

⁶⁹ ENEMO a observat cazuri de campanie terță parte pe FB (Pentru mai multe detalii, consultați subsecțiunea Media online).

⁷⁰ ENEMO a observat cazuri de agitație realizate de părțile terțe pe FB (Pentru mai multe detalii, consultați media online).

are un personal insuficient și lipsește personal cheie, inclusiv doi specialiști în finanțe.⁷¹ În plus, era datoria președinților permanenți ai CECE de nivelul doi să supravegheze finanțarea campaniei candidaților independenți. Cu toate acestea, trebuie de remarcat faptul că, în practică, aceste rapoarte au fost doar transmise de către CECE către CEC pentru examinare. ENEMO a observat eficiența inadecvată a supravegherii finanțării campaniei de către OGA, care decurge în primul rând din personal insuficient și incapacitatea de a delega responsabilități către CECE de nivel inferior.

Concurenții electorali trebuiau să deschidă un cont bancar dedicat („Fondul electoral”) în termen de trei zile de la înregistrare și să informeze CEC în termen de 24 de ore. Concurenții care nu și-au deschis un cont „Fondul Electoral” își puteau desfășura campania fără implicarea unor costuri financiare și trebuiau să informeze CEC în termen de trei zile de la înregistrare. ENEMO evaluează că această prevedere este în contradicție cu cele mai bune practici și lasă spațiu pentru cheltuieli neraportate și finanțare alternativă.⁷²

Transferurile din „Fondul electoral” trebuiau efectuate numai după înregistrarea concurentului, dar nu mai devreme de 30 de zile înainte de ziua alegerilor. Potrivit CEC și alți interlocutori ai MOA, mai multe partide și candidați independenți au întâmpinat dificultăți în deschiderea unui cont bancar dedicat. CEC a cerut băncilor să respecte legislația, însă unele bănci au refuzat să deschidă conturi bancare din cauza preocupărilor legate de investigațiile în desfășurare ale agențiilor anticorupție sau de incompatibilitatea programului partidului cu politicile băncii.⁷³ Această limitare i-a privat pe concurenți de posibilitatea de a face campanie și ar fi putut duce la finanțare nedeclarată și ilegală.⁷⁴

Toate fondurile legate de finanțarea campaniei trebuiau gestionate prin „Fondul Electoral” prin intermediul unui trezorer desemnat. Toate rapoartele trebuiau depuse prin modulul electronic „Control financiar” al CEC.⁷⁵ Modulul a funcționat defectuos în prima săptămână a campaniei,

⁷¹ Prin urmare, Direcția are în prezent doar cinci membri din opt (un șef și un șef adjunct, un specialist IT și doi specialiști juridici). Lipsa specialiștilor financiari reprezintă o provocare pentru Direcție de a monitoriza eficient finanțarea campaniei.

⁷² [Avizul comun al Comisiei de la Venetia și OSCE/BIDD](#) asupra Proiectului de Cod Electoral din octombrie 2022 prevedea că „în conformitate cu cerințele privind transparența și responsabilitatea finanțării campaniei, toți concurenții ar trebui să aibă un cont și să li se solicite să raporteze chiar dacă nu suportă nicio cheltuială. Prevederea ar trebui să fie reconsiderată numai în anumite excepții, cum ar fi campania candidaților independenți sau a IG la alegerile pentru consiliile locale sau la referendumurile locale.” CEC a informat ENEMO că cinci din cele 35 de partide politice nu au informat CEC despre deschiderea sau nedeschiderea „Fondului Electoral”. Pe baza CEC [pagină web](#), 1.135 de candidați independenți din 1.182 nu și-au deschis un cont bancar dedicat. Procedurile birocratice din cadrul băncilor au fost raportate drept motive pentru care candidații independenți se abțin de la deschiderea contului.

⁷³ Singurul motiv justificat ar trebui să fie dacă băncile urmează [Legea privind prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului](#) din 2018, care a avut ca scop implementarea [Directivei UE 2015/849/CE](#) și implementați recomandările FATF.

⁷⁴ CEC în [Hotărârea nr. 1389](#) din 6 octombrie a raportat că mai multe părți s-au confruntat cu probleme în deschiderea contului bancar, în principal din cauza taxelor de 5000 MDL. Partidele care au raportat probleme cu deschiderea unui cont sunt Partidul șansa, Partidul Democrația Acasă, Partidul Verzilor Ecologisti, Liga Orașelor și Comunelor, Partidul Liberal, MAN, Partidul Democrat Modern, PACE, PONA, Partidul Renaștere și Blocul Electoral Ruslan Codreanu. PACE nu a putut deschide contul bancar din cauza anchetei penale a liderului partidului, Gheorghe Cavcaliuc.

⁷⁵ Modulul „Control financiar” este încă în curs de dezvoltare, iar CEC a recunoscut dificultățile tehnice. Cetățenii nu pot extrage cu ușurință rapoartele PDF în surse de date deschise, ceea ce limitează controlul public. Băncile trebuiau

iar formatul rapoartelor financiare a limitat controlul public, afectând transparența procesului. Raportul financiar final urmează să fie depus în termen de trei zile de la ziua alegerilor.⁷⁶

Rapoartele candidaților independenți au trebuit să fie transmise CECE-urilor. CEC a fost obligat să publice toate rapoartele în termen de 24 de ore de la primirea lor.⁷⁷ Începând cu 24 octombrie 2023, rapoartele candidaților independenți și ale șase din 36 de partide nu erau disponibile pe site-ul CEC. Publicarea rapoartelor s-a îmbunătățit în ultimele două săptămâni de campanie. Cu toate acestea, CEC nu publică data depunerii și încărcării raportului, prin urmare, publicul nu poate verifica dacă rapoartele au fost depuse în termenul limită. Unele partide au prezentat, de asemenea, rapoarte corectate, deși modificările nu au fost indicate în mod clar, ceea ce ar putea face mai dificilă examinarea acestora pentru public.

În timp ce în primele două săptămâni ale campaniei, CEC nu a informat publicul cu privire la constatările privind supravegherea finanțării campaniei, cu toate acestea începând cu 24 octombrie, CEC a emis mai multe decizii și avertismente.⁷⁸ Părțile care au raportat cele mai mari sume de venituri și cheltuieli către CEC până la 27 octombrie au fost PAS (cheltuieli de 6,7 mil. MDL), PSRM (4,26 mil. MDL), Partidul Șansa (3 mil. MDL), Partidul Nostru (2,9 mil. MDL) și MAN (2,5 mil. MDL).

Mulți interlocutori și-au exprimat îngrijorări serioase cu privire la „finanțarea din umbră” din străinătate pentru a mitui alegătorii și posibilul impact asupra rezultatelor electorale, care a fost și principalul argument folosit pentru anularea înscrierii candidaților denumiți de partidul „Șansa”. Organele de drept au efectuat mai multe percheziții în toată Republica Moldova în timpul campaniei electorale vizând sediul și membrii partidului „Șansa” și ai partidului „Renașterea” în urmărirea penală pentru luare de mită pasivă, finanțare ilegală, precum și finanțare din partea grupului infracțional organizat Șor.⁷⁹ O altă preocupare raportată de ENEMO cu privire la influența asupra alegătorilor au fost contractele cu consiliile municipale și raionale legate de fondurile promise pentru proiecte de infrastructură, adesea cu sponsorizări străine dubioase. Aceste

să informeze zilnic CEC pe cale electronică cu privire la toate tranzacțiile, în timp ce concurenții trebuiau să trimită un raport inițial în termen de trei zile de la deschiderea contului și ulterior săptămânal.

⁷⁶ Anterior, rapoartele finale trebuiau emise cu două zile înainte de ziua alegerilor.

⁷⁷ Termenul a fost scurtat de la 48 de ore față de alegerile precedente. Cu toate acestea, CEC a recunoscut unele întârzieri în publicarea rapoartelor, în principal din cauza necesității de a elimina datele personale sensibile din rapoarte înainte de publicarea acestora.

⁷⁸ La 24 octombrie, CEC în cadrul său [Hotărâre](#) Nr. 1483 a obligat Partidul Șansa and Revival să corecteze erorile din rapoartele financiare în termen de trei zile. În plus, părților li s-a aplicat o sancțiune sub formă de avertisment pentru folosirea altor mijloace financiare decât din „Fondul electoral” și pentru distribuirea de materiale publicitare care nu sunt conforme cu normele. La 26 octombrie, CEC a emis [Hotărâre](#) 1495 privind supravegherea veniturilor și cheltuielilor concurenților electorali în campania electorală asigurarea publicului cu monitorizarea finanțării campaniei până la data de 6 octombrie. CEC a făcut apel la acele părți care nu i-au informat despre deschiderea sau nedeschiderea contului bancar să facă acest lucru precum și să numească trezorerierul. Mai multe părți au fost chemate la corectarea rapoartelor financiare. PDCM și CUB au fost obligate să plătească la bugetul de stat 11 400 MDL, respectiv 300 MDL, deoarece aceste sume au depășit limita pentru donații. În plus, la 30 octombrie, CEC a inițiat procesul de radiere a candidaților partidului Șansa din cauza utilizării de fonduri ilegale și a depășirii plafonului de campanie. CEC a informat ENEMO că 10 partide politice au transmis rapoartele cu întârziere.

⁷⁹ Mai multe persoane au fost reținute, iar poliția a confiscat materiale, precum carduri „PYYPL”; bani în numeră; documente care reflectă plățile către candidați și alegători; liste cu candidații la primărie care au primit sume de bani nedezvăluite; falsificarea semnăturilor în liste pentru susținerea și înscrierea candidaților.

practici ridică provocări semnificative și ridică preocupări serioase cu privire la integritatea procesului electoral.⁸⁰

Mass Media

Peisajul Mediatic⁸¹

Peisajul media al Moldovei este polarizat între facțiunile pro-ruse și pro-occidentale, cu poziții editoriale puternic influențate de oligarhi și lideri politici. Starea de urgență rezultată din invazia rusă în Ucraina a dus la un control sporit asupra dezinformării și a discursului de ură, afectând presa care diseminează propaganda rusă.

Potrivit interlocutorilor, în ultimele luni Moldova a fost martora unei creșteri a atacurilor informaționale și a amenințărilor la adresa securității naționale, în special în escaladarea în timpul procesului electoral în defășurare. Campaniile de dezinformare orchestrate prin intermediul unor mijloace media specifice fac parte dintr-un război hibrid mai larg purtat de Rusia împotriva Moldovei. Propunerea de suspendare a licențelor a șase posturi de televiziune⁸² în timpul stării de urgență subliniază îngrijorarea cu privire la încălcări și narațiuni manipulative. Această decizie, aprobată de Comisie pentru Situații Excepționale, extinde măsurile puse în aplicare inițial la 16 decembrie 2022, urmărind să protejeze spațiul informațional național. Serviciul de Informații și Securitate a declarat că Federația Rusă exercită influență asupra alegerilor locale din Moldova și se implică activ în campanii de dezinformare prin aceste posturi TV, reprezentând astfel o amenințare la procesul democratic din țară.⁸³

Deși libertatea presei este garantată legal, mediul media este restricționat de afilieri politice și provocări economice. Piața publicității, prea mică pentru numeroasele posturi de televiziune, se confruntă cu dificultăți financiare. Piața publicității este dominată de canale TV care redistribuie conținut rusesc. Potrivit interlocutorilor ENEMO, accesul la informații s-a îmbunătățit, dar promisiunea de acces deschis la registrele oficiale fără taxe rămâne neîmplinită.

În ciuda unui mediu sigur pentru jurnaliștii din Moldova, aceștia se confruntă cu riscuri de insulte din partea politicienilor, care sunt ocazional hărțuiți în mediul online de urmăritorii lor.⁸⁴ Accesul jurnaliștilor în Transnistria necesită o acreditare specială.

⁸⁰ Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE) a [exprimat](#) îngrijorări serioase cu privire la ingerințele ilicite prin contribuții financiare ale statelor străine.

⁸¹ Misiunea nu desfășoară activități tradiționale de monitorizare a mass-media. Constatările și concluziile din această secțiune vin ca urmare a întâlnirilor cu interlocutorii care lucrează pe domeniul mass-media din Moldova și monitorizarea activității organismului responsabil de monitorizarea conduitei mass-media (Consiliul Audiovizualului). Cu toate acestea, ENEMO monitorizează unele aspecte ale social media (vezi subsecțiunea de social media, mai jos).

⁸² [Decizia](#) SIS.

⁸³ Link la [Conferința de Presă](#) a directorului SIS

⁸⁴ <https://cji.md/en/ong-urile-de-media-condamna-comportamentul-inadmisibil-al-politicianului-ion-chicu-in-raport-cu-reportera-zdg-mariuta-nistor/>

Perspectivile diverse din diferite surse subliniază complexitățile peisajului media din Moldova. În timp ce unii interlocutori afirmă acces și cooperare media egală, alții și-au exprimat nemulțumirea față de disparitățile și provocările din publicitate. Entitățile strâns legate de politicienii cu putere și oligarhi au o influență considerabilă asupra pieței de publicitate, având un impact negativ asupra mass-media independente. Organizațiile mass-media independente se confruntă cu greutăți financiare, întrucât se confruntă cu provocări economice agravate de scăderea pieței de publicitate pe fondul războiului din Ucraina. Această presiune economică face dificilă atragerea de personal calificat capabil să ofere muncă de înaltă calitate, determinând mai multe surse media să se bazeze pe asistența financiară din partea donatorilor internaționali.

Cadrul Legal pentru Mass Media

În principiu, cadrul de reglementare din Moldova prevede o acoperire media echitabilă, echilibrată și imparțială în timpul campaniilor electorale, asigurând timp de antenă gratuit și spațiu pentru concurenții electorali. Jurnaliștii, inclusiv freelanceri, își pot îndeplini sarcinile fără permise speciale, dar drepturile specifice din Codul electoral necesită obținerea statutului de observator prin proceduri stabilite.⁸⁵

În timp ce Codul electoral își propune să stabilească un cadru de reglementare a mass-media care să asigure o acoperire echitabilă și transparentă a campaniei electorale, există deficiențe notabile în legislația secundară. Aceste deficiențe, în special în monitorizarea platformelor online, proprietatea mass-media și lipsa unor mecanisme de combatere a dezinformării din media print / online, subliniază necesitatea unor reforme cuprinzătoare pentru a spori eficacitatea și incluziunea cadrului de reglementare în abordarea provocărilor în evoluție în peisajul media.

Au fost adoptate modificări legale semnificative, influențând mediul și peisajul de exprimare. Modificările aduse Codului Electoral, aliniate recomandărilor ENEMO, au introdus monitorizarea mass-media TV dintre alegeri și sancțiuni pentru încălcări ale mass-media. Au fost dezvoltate instrumente interne pentru reglementarea publicității politice și monitorizarea discursului de ură în mass-media audiovizuală. Consiliul Audiovizualului (CA) este responsabil pentru supravegherea respectării acestor reglementări, monitorizarea activă a radiodifuzorilor și soluționarea petițiilor legate de mass-media. Codul contravențional interzice în mod explicit și sancționează discursul de ură și instigarea la discriminare de către concurenții electorali.

Codul electoral mandatează furnizorii de servicii media să publice condiții de spațiu publicitar pentru concurenții electorali și să prezinte CEC actualizări săptămânale cu privire la veniturile din publicitate politică / electorală. În ciuda progreselor laudabile, provocările persistă în peisajul legal al presei locale, cu deficiențe în reglementarea mass-media online, supraveghere a proprietății mass-media și măsuri de sprijin insuficiente. În general, există o reglementare limitată în ceea ce privește campaniile în mass-media online.

⁸⁵ Articolul 34 din Constituție garantează dreptul de acces la informații, în timp ce articolul 89 din Codul electoral afirmă dreptul instituțiilor media de a acoperi alegerile fără interferențe.

Mass media Tradițională

Deși publicitatea politică plătită nu este strategia preferată pentru majoritatea concurenților din mass-media regională / locală, excepțiile includ Partidul Nostru și PAS. ENEMO evidențiază eforturile unor media locale de a oferi o platformă cuprinzătoare pentru candidații la funcția de primar și consilieri, favorizând incluziunea în acoperirea electorală. Cu toate acestea, preocupările apar din disparitățile observate, la candidații la funcția de consilier, candidații din Balti au raportat că se confruntă cu acces limitat la mass-media locală și excluderea din dezbaterile electorale. Formatul structurat al dezbaterilor își propune să aprofundeze viziunile și soluțiile candidaților, dar refuzul unor candidați de a participa ridică întrebări despre voința lor de a vorbi cu alegătorii sau de a-și confrunța adversarii.

Interlocutorii ENEMO au estimat peisajul publicitar media la aproximativ 7 - 8 milioane de euro, ceea ce reprezintă o scădere semnificativă în ultimii ani față de 20 de milioane. În pofida unui număr mare de canale de televiziune disponibile, aproape toți interlocutorii au remarcat că partidele politice arată puțin interes pentru plasarea publicității electorale la televiziune, iar unele surse media au aprobat politica deliberată de refuz a publicității politice pentru a menține capacitatea de a conduce jurnalism de investigație.

În peisajul media din Gagauzia, limba joacă un rol semnificativ în dezbaterile electorale, rusa fiind utilizată preponderent în ciuda moderatorilor care angajează de etnie Găgăuză, în timp ce postul public de televiziune Moldova 1 și Radio Moldova organizează dezbateri doar în limba română. Partidul Șansă adoptă o strategie unică, înlocuind candidații considerați mai puțin vizibili cu liderii din partid în timpul dezbaterilor. Preocupările variate exprimate de personalitățile și autoritățile politice evidențiază necesitatea unei înțelegeri nuanțate a dinamicii media și a incluziunii limbajului în contextul Gagauzia, subliniind importanța promovării unui cadru media deschis și imparțial în timpul procesului electoral.

Potrivit interlocutorilor ENEMO, spre deosebire de alegerile anterioare, când radioul nu a fost considerat interesant sau prioritizat, alegerile actuale au cunoscut o schimbare a percepției, cu o implicare crescută și cerere de programe de dezbateri radio. Posturile de radio s-au confruntat cu un volum de muncă crescut în timpul alegerilor curente din cauza unui număr mai mare de candidați care participă la dezbateri. Resursele limitate, cum ar fi numărul de microfoane, au necesitat soluții creative pentru a găzdui numărul mare de candidați. În plus, posturile de radio s-au confruntat cu o nouă cerință pentru publicitatea electorală, legată acum de producția programului pentru a asigura timpul de eter, o abatere de practicile anterioare.

În timpul procesului de monitorizare, Consiliul Audiovizualului (CA) a observat o creștere a neregulilor în rândul serviciilor media de televiziune și radio care au semnat Declarația privind politica editorială pentru acoperirea alegerilor și au emis șapte rapoarte de monitorizare.⁸⁶ În urma a șapte rapoarte de monitorizare, în total Consiliul Audiovizualului a emis 28 de avertizări publice și a aplicat 23 de amenzi în valoare de 164.000 Lei.⁸⁷

⁸⁶ [Rapoartele](#) Consiliului Audiovizualului

⁸⁷ "TV Gagauzia" a primit patru avertizări publice și o amendă de 13.000 MDL, "Moldova 1" - 2 avertizări publice, "Exclusiv TV" 5 sancțiuni: 3 avertizări publice și 2 amenzi în total de 10,000 MDL, ITV - 4 avertizări publice, Vocea

Mai mult, Consiliul Audiovizualului (CA) a examinat nouă petiții, cu două decizii contestate ulterior la Curtea de Apel, care a menținut hotărârile inițiale ale CA.⁸⁸ Deși conținutul petițiilor nu au fost publicat pe siteul instituției, conținutul a fost accesibil prin Deciziile AC.⁸⁹ În timp ce transparența în materie electorală a fost menținută prin secțiunea dedicată a CA privind alegerile locale generale, publicarea tuturor deciziilor CA pe site-ul web respectă cerințele legale.

Organizațiile societății civile interne au efectuat monitorizări independente ale mass-media. Rezultatele lor sugerează diferențe de tratament a candidaților, unele posturi TV fiind mai echilibrate decât altele⁹⁰, iar subiectele electorale s-au bazat adesea pe o singură sursă de informații, lipsit de diversitate de opinie și acoperire aprofundată a subiecților..

Media online si Rețele Sociale

Decizia mass-media ale căror licențe au fost suspendate în Moldova de a migra către platformele online semnifică un răspuns strategic al peisajului media în evoluție. Această schimbare subliniază recunoașterea rolului influent pe care îl joacă spațiul online în diseminarea informațiilor, încurajarea implicării publicului și depășirea constrângerilor întâlnite în radiodifuziunea tradițională. O astfel de mișcare este emblematică a unei tendințe mai largi în cadrul industriei media, subliniind importanța crescândă a platformelor digitale pentru răspândirea știrilor. În timp ce tranziția la o prezență online oferă noi căi de informare, subliniază, de asemenea, provocările complexe și complexitățile de reglementare cu care se confruntă organizațiile media din Moldova.

Tendințele recente ale peisajului informațional din Moldova semnaleză o schimbare notabilă către mass-media online și rețelele sociale, depășind influența punctelor de difuzare tradiționale. Această tranziție determină un peisaj media variat, unele surse media abordând subiecte controversate și altele alinându-se afilierilor politice. Câțiva interlocutori ENEMO au subliniat provocarea omniprezentă a dezinformării și a știrilor false în Moldova, exemplificată de creșterea narațiunilor pro-Kremlin în timpul recentelor alegeri din Gagauzia. În plus, au observat cazuri de

Basarabiei TV - 3 avertizări publice, TVC 21 - 3 avertizări publice, PRO TV Chișinău - 3 avertizări publice, Jurnal TV - 2 avertizări publice, TV 8 - 2 avertizări publice, N4 - o avertizare publică, TVR Moldova - o avertizare publică.

⁸⁸ Decizia nr. 317 din 13.10.2023 - Curtea de Apel prin Decizia din 19.10.2023, dosar nr. 3-173 / 23, a respins citația depusă de „Reforma Art” SRL. Curtea Supremă de Justiție prin Decizia din 24.10.2023, dosar nr. 3ra-1026/23, da declarat recursul depus de „Reforma Art” SRL ca inadmisibil. Decizia nr. 341 din 27.10.2023 - este în curs de examinare la Curtea de Apel Chișinău, în același timp dosarul a fost trimis Curții Constituționale pentru că „Arta Reforma” SRL a depus o cerere privind ridicarea excepției de neconstituționalitate a unei sentințe de la art. 90 alin. (2) Cod electoral.

⁸⁹ Găsiți [aici](#).

⁹⁰ Centrul de Jurnalism Independent (IJC) a lansat două rapoarte de monitorizare a presei privind acoperirea campaniei electorale locale generale. Conform constatărilor organizației, Moldova 1, PRO TV, TV 8, Exclusiv TV a acoperit campania electorală fără a favoriza sau a defavora candidații. Ion Ceban a fost ușor defavorizat de tonul negativ în care a fost înfățișat în știri de Jurnal TV, TVR Moldova, Orizont TV, ITV Moldova. Partidul de conducere a fost ușor favorizat de TVR Moldova, Jurnal TV, Vocea Basarabiei TV. Orizont TV și ITV au favorizat Partidul Șansă și Partidul Renastere printr-un număr mare de materiale care prezintă reprezentanții acestor părți ca subiecte de știri, precum și materiale pozitive despre reprezentanții fostului partid politic Șor.

hărțuire împotriva lui portalului Tuk.md⁹¹ și acuzații de părtinire împotriva Nokta.md⁹² au prezentat provocări pentru libertatea mass-media.

Telegram și TikTok apar ca platforme semnificative pentru răspândirea dezinformării, în special în timpul alegerilor. Redirecționarea adeptilor din conturile Facebook restricționate către Telegram și identificarea anumitor pagini Facebook care răspândesc dezinformarea sponsorizată, evidențiază în continuare dinamica complexă a diseminării informațiilor în țară.

Concurenții electorali consideră social media ca fiind cel mai eficient și mai rentabil instrument de comunicare din punct de vedere al costurilor, Facebook fiind considerat cel mai eficient canal pentru a ajunge la alegători. ENEMO a observat în biblioteca de anunțuri Facebook cazuri de pagini care nu sunt afiliate direct cu niciun partid politic⁹³, implicându-se activ în campanii terțe. Aceste pagini cheltuiau fonduri pentru promovarea unor politicieni sau partide specifice, contribuind la peisajul complex al influenței politice pe social media. Acest fenomen subliniază rolul actorilor terți în modelarea opiniei publice și în sprijinirea agendelor politice prin intermediul platformelor online. Prezența unor astfel de pagini în biblioteca de anunțuri Facebook evidențiază necesitatea unei transparențe sporite și a monitorizării publicității politice, chiar și atunci când nu este legată direct de canalele oficiale ale partidului.

În ceea ce privește postările plătite pe Facebook, în perioada 01 octombrie - 01 noiembrie 2023, când vine vorba de actori politici, partidul care a cheltuit cel mai mult pentru postări achitate este Partidul Nostru - 9.337 EUR, urmată de pagina concurentului Carp Lilian 7.663 EUR, Ion Ceban - 5.401 EUR, PAS - 5.005 și Ruslan Codreanu - 3.214 EUR.

ENEMO a folosit platforma CrowdTangle pentru a monitoriza activitățile partidelor / candidaților politici de pe Facebook. ENEMO a continuat să monitorizeze 21 de pagini de partide / candidați politici care au folosit rețelele sociale și spațiul online pentru a promova conținut politic. În perioada de monitorizare, 01 octombrie - 5 noiembrie 2023, numărul total de conținut, publicat de paginile monitorizate pe Facebook a fost de 2.350 din care individual, Partidul Schimbării 82 de postări, PAS - 226, Partidul Liberal - 33, Carp Lilian - 102, Partidul Social - 114, MAN - 255, PCRM - 10, Blocul Electoral Ruslan Codreanu / Puterea Oamenilor - 47, Partidul Nostru - 136, Partidul politic "Renastere" - 63, Partidul Politic Sansa - 189, Ion Ceban - 287, Platforma DA - 87, Vasile Costiuc - 103, Partidul Acasă Construim Europa - 66, Democrația Acasă - 120, Ruslan Codreanu - 76, Victor Chironda - 86, Diana Caraman - 64, Partidul Liberal Democrat din Moldova - 132, Vasile Bolea - 72.

Un total de 1,07 milioane de interacțiuni Facebook au fost realizate pe postările menționate, dintre care 452,2 mii au fost doar pe postările partidului „Democrația Acasă”, 205,4 mii pe posturile lui Ion Ceban, Carp Lilian 108,9 mii și PAS 84,7 mii.

⁹¹ Găsiți articolul [aici](#).

⁹² Citiți articolul [aici](#).

⁹³ Cum ar fi MoldResur 4.705 EUR, Moldova Socială 4.203 EUR, Moldova Echilibrată 4.203 EUR și Resurse din Moldova 4.095 EUR.

Partidele/candidații au comunicat în mare parte prin postări video (40,67 la sută), foto (35,91 la sută) și live-uri pe Facebook (16,15 la sută).

Peisajul electoral al Moldovei dezvăluie un mediu politic multilateral și complex, așa cum o demonstrează strategiile diverse folosite de partidele politice pe Facebook. În perioada de monitorizare, Partidul MAN și-a exprimat îngrijorarea cu privire la o campanie sistematică de denigrare și atacuri media, subliniind în același timp candidații și prioritățile axate pe infrastructură în suburbiile-cheie ale Chișinăului. Partidul PAS a adoptat o abordare nuanțată, abordând în mod special femeile și subliniind egalitatea de gen, valorile europene și preocupările legate de potențiala influență rusă. De asemenea, partidul a criticat practicile financiare ale candidatului Partidului MAN și a prezentat o viziune pentru dezvoltarea Chișinăului. PSRM și-a concentrat campania online pe construirea unui capital modern și incluziv, subliniind dezvoltarea infrastructurii, diversitatea etnică și unitatea împotriva guvernului perceput ca nepopular. De asemenea, partidul a criticat presupusul comportament șovin al adversarilor în timpul dezbaterilor televizate, folosind sloganuri în rusă pentru a-și exprima solidaritatea. Excluderea Partidului Politic „Șansă”, bazat pe acuzațiile de finanțare din Federația Rusă, a determinat partidul să aprobe candidații alternativi. În urma anulării, partidul „Renaștere” și-a promovat candidatul la primar, Vasile Bolea, subliniind o implicare extinsă a cetățenilor în timpul campaniilor. În timp ce făceau promisiuni specifice pentru populația în vârstă și abordau diverse probleme locale din diferite regiuni, s-au concentrat, de asemenea, pe mesaje critice împotriva partidului de guvernământ, exprimând o dorință puternică de a înlătura guvernul.

Plângeri și Contestații

Dreptul de a solicita o cale de atac efectivă este garantat de legislația electorală, în primul rând de Codul electoral și de hotărârea CEC⁹⁴. Cadrul legal existent clasifică cauzele electorale în trei forme de bază: litigii, infracțiuni administrative ca obiect al răspunderii penale conform Codului contravențional⁹⁵, și infracțiunile prevăzute de Codul penal⁹⁶.

Plângerile pot fi depuse de către alegători, candidați, grupuri de inițiativă, bloc de partide, concurenți electorali, cu privire la acțiunile, inacțiunile și deciziile organelor de gestionare a alegerilor, precum și acțiunile, inacțiunile altor concurenți la organele electorale superioare sau împotriva altor concurenți. Oficialii electorali, observatorii și grupurile societății civile care solicită acreditarea pentru observatori pot depune plângeri împotriva organelor electorale care le-au încălcat drepturile. În astfel de cazuri, decizia poate fi contestată în mod similar în fața unui Organ de Gestionare a Alegerilor de nivel superior și apoi în instanțe.

Înainte de ziua alegerilor, CEC primise 70 de plângeri, care au fost publicate în registrul său de contestații⁹⁷. Din 70 de cazuri analizate, aproximativ 39 de plângeri au fost înaintate comisiei de

⁹⁴ Hotărârea CEC pentru aprobarea [Regulamentului privind procedura de examinare a contestațiilor în perioada electorală](#).

⁹⁵ [Codul Contravențional al Republicii Moldova](#).

⁹⁶ [Codul Penal al Republicii Moldova](#).

⁹⁷ [Registrul contestațiilor depuse la CEC](#).

nivel inferior, poliției sau instanțelor relevante pentru examinare. 12 plângeri au fost parțial satisfăcute, 3 pe deplin satisfăcute sau 9 au fost respinse. În unele cazuri de utilizare abuzivă a resurselor administrative, comisia a emis avertismente și a transmis decizia autorităților competente pentru investigații suplimentare. În plus, în ziua alegerilor, CEC a primit 20 de plângeri care sunt în curs de examinare.

Înainte de ziua alegerilor, ENEMO a fost informată cu privire la aproximativ 27 de plângeri depuse la CECE-uri, în principal, privind înregistrarea candidaților și campania electorală ilegală și încălcarea regulilor de finanțare a campaniei electorale. Cele mai multe plângeri au fost respinse la nivelul CECE sau transmise autorităților relevante pentru investigații suplimentare. Puține dintre ele au fost admise de către instanțele de judecată și au fost returnate către CECE pentru reexaminare. Nu există un registru online unificat al plângerilor, accesibil publicului, care să cuprindă plângerile depuse la CECE și rezoluțiile respective ale acestora.

Misiunea se află într-un proces de analiză a plângerilor și contestațiilor din ziua alegerilor și celor post-electorale.

Unii interlocutori au semnalat îngrijorări cu privire la calitatea plângerilor, menționând că acestea sunt adesea nefondate și nu respectă termenele legale. Partidele politice și reprezentanții acestora păreau să nu fie suficient de familiarizați cu reglementările aferente procesului de soluționare a litigiilor și să nu aibă resurse și capacități de a depune și a monitoriza plângerile. Mulți candidați au considerat procesul de depunere a plângerilor, în special la poliție, ca fiind excesiv de complex și ineficient. Ei și-au exprimat îngrijorarea că depunerea unei plângeri ar presupune o alocare de timp semnificativă, atât pentru depunerea plângerii, cât și pentru potențiala mărturie a poliției, care ar putea fi mai bine cheltuit pentru activitățile dedicate campaniei electorale.

Trebuie remarcat faptul că nu există formulare standardizate pentru plângeri la nivelul Organelor de Gestionare a Alegerilor și pentru cele către instanțe, existența cărora ar putea atenua riscul ca reclamantii să nu întrunească cerințele formale obligatorii și, prin urmare, plângerile să fie respinse din motive formale. Cu toate acestea, CEC a subliniat misiunii că, în ciuda deficiențelor minore ale îndeplinirii cerințelor formale, vor accepta în continuare plângeri, atâta timp cât sunt îndeplinite unele condiții preliminare de bază⁹⁸.

ENEMO a fost informată despre ezitarea unor judecători de a supraveghea cazurile legate de alegeri, din cauza naturii lor sensibile din punct de vedere politic. Această rețineră provine din posibilitatea urmării unor represalii ulterioare, care este un aspect de mare îngrijorare.

Misiunea a analizat 28 de hotărâri publicate în registrul Curții de Apel Chișinău. Termenele limită pentru soluționarea contestațiilor au fost în general respectate. Totuși, de exemplu, într-un caz, curtea de primă instanță a admis și a soluționat o contestație depusă după termen, deși Curtea de Apel Chișinău a anulat ulterior hotărârea.⁹⁹ În majoritatea situațiilor, cazurile au fost judecate în fond și procesate în termenul legal.

⁹⁸ De exemplu, elemente care ar identifica reclamantul, adresa unde ar trebui expediat răspunsul.

⁹⁹ *Cazul nr. 3r-518/23; /2-23146311-02-3r-02112023/.*

O contestație care a afectat semnificativ un număr substanțial de candidați din partidul „Șansă” a servit drept un adevărat test pentru eficiența sistemului de soluționare a litigiilor electorale. Partidul „Șansă” a depus o contestație împotriva Dispoziției nr. 92 a Comisiei pentru Situații Excepționale urmărind suspendarea acesteia până la hotărârea definitivă în fond. Inițial a fost depusă o contestație la curtea de primă instanță Râșcani (Chișinău). Ulterior, din considerente negative procesuale jurisdicționale, chestiunea a fost transmisă la Curtea de Apel Chișinău.

La 4 noiembrie, Curtea de Apel Chișinău s-a abținut de la pronunțarea unei hotărâri, invocând necesitatea clarificării asupra competenței jurisdicționale și a solicitat astfel un aviz consultativ de la Curtea Supremă de Justiție. Conflictul ținea de faptul dacă Curtea de Apel Chișinău sau Judecătoria Chișinău era organul competent să judece această chestiune.

Potrivit precizării Curții Supreme, dosarul a fost înaintat Curții de Apel Chișinău pentru o examinare amănunțită în competența sa jurisdicțională confirmată. Curtea de Apel Chișinău a început judecarea în fond a cauzei sâmbătă seara, 4 noiembrie, și a continuat pe 5 noiembrie, ziua alegerilor¹⁰⁰. Curtea nu a adoptat hotărârea și a solicitat avizul Curții Constituționale. Cazul se află încă pe rol.

ENEMO reiterează că disputele electorale ar trebui soluționate rapid pentru a restabili sau susține drepturile electorale.¹⁰¹ Întârzierile în luarea unei hotărâri, mai ales dacă se extind dincolo de ziua alegerilor, ar putea face ineficiente eventualele căi de recurs¹⁰². În ciuda audierilor accelerate, Curtea de Apel Chișinău s-a abținut să emită o hotărâre înainte de începerea sau încheierea zilei alegerilor. Această dinamică procedurală a inclus redirecționări frecvente și conflicte jurisdicționale, care ar putea împiedica o cale de atac juridică eficientă pentru reclamânți.

Cauze Penale și Contravenții

În ziua alegerilor, Inspectoratul General al Poliției a raportat că a primit aproximativ 220 de cazuri de încălcări sau incidente care fac obiectul unor proceduri penale sau administrative relevante.

De la începutul campaniei electorale până la 30 octombrie, 282 de cazuri au fost înregistrate de către subdiviziunile Inspectoratului General al Poliției cu privire la încălcări legate de alegeri.

Dintre încălcările semnalate, s-au numărat circa 178 de dosare privind afișarea electorală neautorizată, dintre care s-au inițiat proceduri contravenționale în 36 de dosare și au fost întocmite 50 de protocoale în temeiul Codului Contravențional. În 84 de cazuri, au fost desfășurate activități de colectare și administrare a probelor pentru stabilirea existenței/inexistenței contravenției; 10 cazuri au fost încheiate, faptele raportate nefiind confirmate.

¹⁰⁰ Articolul 100, paragraful 2, subparagraful (b) a Codului Electoral stabilește un termen de 3 zile până la ziua votării, în cazul cererilor de anulare a înregistrării, acreditării sau confirmării subiecților electorali.

¹⁰¹ [Documentul OSCE de la Copenhaga din 1990](#) în Articolul (5.10) obligă statul să dispună de o cale de atac eficientă împotriva deciziilor administrative, astfel încât să garanteze respectarea drepturilor fundamentale și să asigure integritatea juridică.

¹⁰² Ar trebui menționat că, Curtea de Apel Chișinău a respins o contestație formulată împotriva hotărârii CEC Nr. 1520, adoptată la 30 octombrie, instruind 9 CECE-uri să anuleze înregistrarea candidaților partidului “Șansă”. Curtea de Apel Chișinău a respins cazul. Vezi [Decizia](#).

Din 20 de cazuri legate de desfășurare a campaniei electorale interzise, în patru cazuri au fost inițiate proceduri contravenționale; într-un caz s-a întocmit proces-verbal cu privire la contravenție; în opt cazuri s-au desfășurat activități de colectare și administrare a probelor pentru stabilirea existenței/inexistenței contravenției; iar în șapte cazuri examinarea a fost încheiată, deoarece faptele raportate nu au fost confirmate. Din 26 de dosare legate de încălcarea legislației în timpul întâlnirilor electorale, au fost inițiate două dosare cu proceduri contravenționale; într-un caz s-a întocmit proces verbal în baza codului contravențional; în patru cazuri examinarea a fost încheiată; în 19 cazuri s-au desfășurat activități de colectare și administrare a probelor.

11 cazuri au fost legate de utilizarea resurselor administrative, dintre care: într-un caz a fost demarat un proces contravențional; în cinci cazuri, examinarea a fost încheiată deoarece faptele raportate erau neconfirmate; în cinci cazuri s-au desfășurat activități de colectare și administrare a probelor.

Cinci cazuri au fost legate de suspiciunea rezonabilă de corupere a alegătorilor și, în toate cazurile, s-au desfășurat activități de colectare și administrare a probelor pentru stabilirea faptului raportat.

42 de cazuri legate de alte încălcări în procesul electoral (huliganism, răspândire de informații calomnioase, implicarea minorilor în procesul electoral etc.).

Reprezentarea de Gen

În ciuda unor progrese înregistrate în ultimii ani, participarea femeilor la viața politică rămâne a fi îmbunătățită. În 2020, Moldova și-a ales prima femeie președinte. Cu toate acestea, prezența femeilor în funcții de conducere în alte instituții rămâne scăzută.¹⁰³

Femeile sunt bine reprezentate în Organele de Gestionare a Alegerilor, la toate nivelurile. Cinci din cei opt membri actuali ai CEC sunt femei, inclusiv Președintele.

Listele de candidați pentru consilii trebuie să aibă cel puțin 40 la sută din fiecare gen, iar lista trebuie să aibă, de asemenea, cel puțin patru candidați din fiecare gen la fiecare zece nume din listă¹⁰⁴. Aceste măsuri urmăresc atât asigurarea unei liste de candidați mai echilibrate, cât și prevenirea plasării femeilor candidate în poziții necăștigătoare. Cu toate acestea, nu există prevederi legale care să asigure echilibrul de gen în timpul alocării mandatelor. La alegerile locale anterioare din 2019, aproximativ 22% dintre primarii aleși și 27% dintre consilieri erau femei. Cu toate acestea, în prezent nu există date agregate recente privind numărul de femei din consiliile locale, deoarece statisticile nu sunt actualizate cu demisii și înlocuiri. Partidele politice primesc finanțare suplimentară pentru femeile alese, dar deoarece formula este calculată în baza numărului

¹⁰³ Trei din cei 16 miniștri din Guvern sunt femei; prim-ministrul și toți cei trei viceprim-miniștri sunt bărbați. Aproximativ 38 de procente din actualii deputați sunt femei; Președintele Parlamentului și Vicepreședinții sunt bărbați.

¹⁰⁴ Articolul 68, paragraful 3 din Codul Electoral. Obligativitatea de a avea patru persoane de fiecare gen la fiecare zece nume din listă se aplică pentru prima dată la alegerile actuale. Deși era în vigoare și pentru alegerile locale din 2019, la acea vreme Codul Electoral avea o prevedere specială pentru acele alegeri, obligând partidele să aibă trei nume de fiecare gen la fiecare zece.

de femei alese efectiv, suma pe care o primesc nu reflectă neapărat nivelul actual de reprezentare a femeilor, care s-ar putea schimba după anunțarea rezultatelor.

Doar 31% dintre candidații la funcția de primari din circumscripțiile de nivelul întâi au fost femei. Numărul femeilor candidate la funcția de consiliere nominalizate de partidele politice a fost de aproximativ 48 la sută, ceea ce demonstrează că partidele au luat măsuri pentru a include mai multe femei candidate decât prevede legea (40 la sută). Cu toate acestea, procentul femeilor independente candidate la funcția de consiliere a fost de doar 22 la sută. Cifrele sunt similare și în ceea ce privește candidații la funcția de consilieri din circumscripțiile de gradul doi, pentru care partidele politice și blocurile electorale au nominalizat aproximativ 46 la sută dintre candidați femei. Cu toate acestea, au existat doar 9 la sută femei candidate care au candidat drept candidați independenți.

Misiunea de Observare a Alegerilor a remarcat câteva mesaje electorale, care vizează în mod specific politici care vizează femeile, majoritatea fiind indirecte.

Minoritățile Naționale

În timp ce toate deciziile CEC au fost publicate în Română, a fost oferită și traducerea în limba Rusă, dar nu în timp util. Buletinele de vot au fost tipărite în limba română și rusă¹⁰⁵.

În ceea ce privește educarea alegătorilor în limbile minorităților, CEC a publicat videoclipuri în limbile rusă, ucraineană, găgăuză și bulgară. Sesiunile de instruire desfășurate de CEC și Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral pentru comisiile de nivel inferior au fost desfășurate atât în limba Română, cât și în limba Rusă. Au fost elaborate manuale în baza noului Cod Electoral și au fost distribuite comisiilor de nivel inferior, personalizate în funcție de mandatul și responsabilitățile acestora, în limbile română și rusă.¹⁰⁶

Includerea Persoanelor cu Dizabilități

Contrar standardelor internaționale și recomandărilor anterioare ENEMO, persoanele cu dizabilități mintale sunt excluse de la dreptul de vot.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Pentru alegerile din 5 Noiembrie au fost tipărite 7,669,667 buletine de vot, dintre care 6,068,878 în Română, iar celelalte în Rusă.

¹⁰⁶ Potrivit informațiilor oferite de către Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral, au fost oferite cinci webinare pentru un total de 404 registratori ai Registrului de Stat al Alegătorilor (RSA); o instruire a fost oferită la 40 de judecători; două webinare și 3 instruirii au avut loc pentru 472 de polițiști și carabinieri. Instruirea membrilor comisiilor de nivelul Unu și Doi a avut loc în două etape, iar în total au avut loc 116 seminarii și 8 webinarii cu aproximativ 2907 participanți. În ceea ce privește BESV-urile, au fost oferite 138 de instruirii cu aproximativ 4744 de participanți. Membriilor BESV li s-au oferit, de asemenea, 4 conferințe video disponibile online.

¹⁰⁷ Articolul 29 al [Convenției privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități](#) (CDPD) cere statelor să „garanteze persoanelor cu dizabilități drepturi politice și posibilitatea de a se bucura de ele în mod egal cu ceilalți”. Paragraful 48 al [Comentariului General Nr. 1](#) la Articolul 12 al CDPD prevede că: “abilitatea de luare a deciziilor a unei persoane,

Materialele pentru educarea alegătorilor pregătite de CEC au inclus format audio și videoclipuri cu interpretare în limbajul semnelor.

ENEMO atestă că majoritatea CECE-urilor de nivel I și II sunt situate la etaje superioare și, ca atare, nu sunt în principal accesibile persoanelor cu dizabilități locomotorii. O serie de CECE-uri au raportat misiunii că secțiile de votare sunt accesibile persoanelor cu dizabilități locomotorii, deoarece sunt situate la parterul clădirilor publice. Cu toate acestea, observatorii ENEMO au atestat că, în practică, majoritatea secțiilor de votare nu erau pe deplin accesibile.

Ziua Alegerilor

În ziua alegerilor, ENEMO a observat la un număr limitat de secții de votare respectarea procesul de pregătire și deschidere a secțiilor de votare, procesul de vot și numărare, precum și transferul și preluarea materialelor electorale de către CECE. Cu toate acestea, în conformitate cu practica standard pentru MIOA limitate realizate de ENEMO, misiunea nu a observat ziua alegerilor într-o manieră sistematică sau cuprinzătoare. Echipele de observare au observat procedurile de deschidere la două secții de votare, votarea la 46 de secții de votare și procedurile de închidere și numărare la două secții de votare. În plus, ENEMO a observat preluarea materialelor electorale și totalizarea rezultatelor la două CECE-uri de nivelui întâi.

Ziua alegerilor a fost în general calmă și pașnică. La numărul limitat de secții de votare observate de misiune, procedurile în ziua alegerilor s-au desfășurat în general eficient și în conformitate cu legea.

Cu toate acestea, la câteva secții de votare observate, observatorii ENEMO au raportat unele cazuri cum ar fi tentative ale alegătorilor de a-și fotografia buletinul de vot; alegătorii stând în cozi din cauza supraaglomerării; încălcări ale zilei tăcerii; funcționarea defectuoasă a camerelor secțiilor de votare¹⁰⁸; număr insuficient de urne staționare sau urne sigilate necorespunzător; și suspiciuni la transportarea alegătorilor. Observatorii au raportat, de asemenea, un caz în care candidații „Șansă” și susținătorii acestora obstrucționau accesul alegătorilor la secțiile de votare¹⁰⁹, ceea ce este deosebit de îngrijorător și ar fi trebuit de abordat de autoritățile relevante.

Procedurile de numărare la secțiile de votare observate au fost respectate în mod corespunzător de către BESV. În ceea ce privește preluarea materialelor și totalizarea rezultatelor, la cele două CECE-uri observate procedurile au fost respectate per ansamblu, în ciuda întârzierilor din cauza procesului îndelungat de verificare a protocolului.

nu poate fi o justificare pentru orice excludere a persoanelor cu dizabilități de la exercitarea drepturilor lor politice, inclusiv dreptul de vot, dreptul de a candida la alegeri și dreptul de a servi ca membru al unui juriu”.

¹⁰⁸ Observatorii au raportat cazurile în care înregistrarea camerei a fost întreruptă, fie din cauza problemelor de electricitate, fie a cardurilor de memorie pline.

¹⁰⁹ Raportat din Chirsova. Observatorii au fost informați în continuare că a fost depusă o plângere la CECE de nivelui doi, în urma căreia poliția a fost sesizată și a fost deschis un dosar penal.

Observatorii

Observatorii naționali

Organizațiile de observatori naționali sunt acreditate de CEC sau CECEuri la solicitare, cu condiția să îndeplinească cerințele de acreditare. Observatorii naționali pot fi înregistrați de asociații publice/ organizații neguvernamentale care se ocupă de protecția drepturilor omului sau a valorilor democratice în conformitate cu statutul lor sau cu alte acte interne. Observatorii acreditați de CEC au fost autorizați să monitorizeze procesul electoral în toată țara și în toate secțiile de votare. Observatorii acreditați de CECEuri își pot desfășura activitatea numai pe teritoriul districtului electoral în cauză.

CEC a acreditat 8 organizații de observatori autohtoni cu 1.092 de observatori acreditați. Printre organizațiile acreditate se numără Promo-Lex (cu 998 de observatori), membru al ENEMO, care a avut o monitorizare extinsă la diferite niveluri.

Observatori Internaționali

Observatorii internaționali sunt acreditați de CEC și au dreptul de a monitoriza procesele electorale în întreaga țară și în toate secțiile de votare. Drepturile lor sunt identice cu cele ale observatorii naționali, cu excepția dreptului de a depune plângeri privind neregulile, care este în conformitate cu practica internațională.

CEC a raportat că a acreditat, în total, 1.092 de observatori naționali și 401 de observatori internaționali.

Observatorii ENEMO nu s-au confruntat cu restricții sau probleme la activitatea de monitorizare.

Despre ENEMO

Rețeaua Europeană A Organizațiilor De Monitorizare A Alegerilor (ENEMO) este o organizație neguvernamentală internațională care reprezintă o rețea de organizații neguvernamentale civice naționale fondată la 29 septembrie 2001, în Opatija, Croația. Este format din 21 de organizații interne de monitorizare din 17 țări din Europa Centrală și de Est și Asia Centrală, inclusiv două țări ale Uniunii Europene.

ENEMO încearcă să sprijine interesul comunității internaționale de a promova democrația în regiune, evaluând procesele electorale și mediul politic și oferind rapoarte de observație exacte și imparțiale. Misiunile internaționale de observare ale ENEMO folosesc standarde și standarde internaționale pentru alegerile democratice pentru a evalua procesul electoral și cadrul legal al țării gazdă. ENEMO și toate organizațiile sale membre au aprobat Declarația de principii din 2005 pentru observarea alegerilor internaționale și Declarația principiilor globale pentru observarea și monitorizarea alegerilor nepartizane de către organizațiile cetățenești. Fiecare observator ENEMO

a semnat Codul de conduită pentru observatorii electorali internaționali. Organizațiile membre ENEMO au monitorizat peste 250 de alegeri naționale și au instruit peste 250.000 de observatori.

Până în prezent, ENEMO a organizat 39 de misiuni de observare a alegerilor internaționale în 11 țări: Serbia 2022, Alegeri Prezidențiale și Parlamentare; Ungaria 2022, Alegeri Parlamentare; Georgia 2021, Alegeri Locale; Kosovo 2021, Alegerile Locale; Albania 2021, Alegeri Parlamentare; Moldova 2021, Alegeri Parlamentare; Moldova 2020, Alegeri Prezidențiale; Ucraina 2020, Alegeri Locale; Muntenegru 2020, Alegeri Parlamentare; Serbia 2020, Alegeri Parlamentare; Moldova 2019, Alegerile Locale; Ucraina 2019, Alegeri Parlamentare Anticipate; Ucraina 2019, Alegeri Prezidențiale; Moldova 2019, Alegeri Parlamentare; Armenia 2018, Alegeri Parlamentare Anticipate; Moldova 2016, Alegeri Prezidențiale; Ucraina 2015, Alegeri Locale; Ucraina 2014, Alegeri Parlamentare; Ucraina 2014, Alegeri Prezidențiale; Ucraina 2013 – A Reluat Alegerile Parlamentare 2012 În 5 Dec; Kosovo 2013, Alegeri Locale; Ucraina 2012, Alegeri Parlamentare; Kosovo 2011, Re – Alegerile Parlamentare; Kosovo 2010, Alegeri Parlamentare; Kârgâzstan 2010, Alegeri Parlamentare; Ucraina 2010, Alegeri Prezidențiale; Kosovo 2009, Alegeri Locale; Moldova 2009, Alegeri Parlamentare; Georgia 2008, Alegerile Prezidențiale; Kârgâzstan 2007, Alegeri Parlamentare; Ucraina 2007, Alegeri Parlamentare; Ucraina 2006, Alegeri Locale La Poltava, Kirovograd și Chernihiv; Ucraina 2006, Alegeri Parlamentare; Kazahstan 2005, Alegeri Prezidențiale; 30 Albania 2005, Alegeri Parlamentare; Kârgâzstan 2005, Alegeri Prezidențiale; Kârgâzstan 2005, Alegeri Parlamentare; Ucraina 2004, Alegeri Prezidențiale, Reluare A Doua Rundă; Ucraina 2004, Alegeri Prezidențiale;

Organizațiile membre ale ENEMO sunt: Centrul Pentru Tranziție Democratică – CDT, Muntenegru; Centrul Pentru Inițiative Civice CCI, Bosnia și Herțegovina; Centrul De Monitorizare și Cercetare – CeMI, Muntenegru; Centrul Pentru Alegeri Libere și Democrație – CeSID, Serbia; GONG, Croația; Societatea Internațională Pentru Alegeri Juste și Democrație – ISFED, Georgia; Asociația KRIIK, Albania; Asociația Cetățenilor MOST, Macedonia; Promo-Lex, Moldova; OPORA, Ucraina; Societatea Pentru Cultură Democratică SDC, Albania; Centrul Internațional Anticorupție Transparency (TIAC), Armenia; Centrul De Monitorizare A Alegerilor și Studii Democratice (EMDS), Azerbaidjan; Comitetul Belarus Helsinki (BHC), Belarus; FSCI, Kazahstan; Institutul Democrat Kosovo (KDI), Kosovo; Coaliția Pentru Democrație și Societatea Civilă, Kârgâzstan; Centrul De Cercetare, Transparență și Responsabilitate (CRTA), Serbia; Obcianske Oko (OKO), Slovacia; Comitetul Alegătorilor Din Ucraina (CVU), Ucraina; Fundația De Responsabilitate Politică (PAF), Polonia.